

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

SOUČASNÁ SPOLEČNOST A SEKTY, KULTY
A ALTERNATIVNÍ NÁBOŽENSTVÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Oldřich BAJER

Vedoucí práce: Mgr. Lukáš SOBEK

OLOMOUC 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a vyznačil jsem veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci 1.5.2016

.....

Oldřich BAJER

Děkuji touto cestou vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Lukáši Sobkovi za cenné rady a spolupráci. Dále děkuji všem, kteří mi pomohli s praktickou částí této práce.

.....

Oldřich BAJER

Abstrakt

Bakalářská práce bude věnována současné společnosti, náboženským sektám, kultům a směrům. Teoretická část se bude zabývat jednotlivými pojmy souvisejícími s tématem práce, dále obecnému zhodnocení náboženské situace v České republice. Další kapitoly seznámí s tím, jakým způsobem jsou sekty organizovány, jak fungují, jak sekty působí na své členy a jestli jsou sekty nebezpečné. Praktická část bude zaměřená na bývalé členy sekt, jejich názory a postoje.

Klíčová slova: náboženství, sekty, nebezpečí, Svědkové Jehovovi

Abstract

The bachelor thesis will be devoted to contemporary society, religious sects, cults and directions. The theoretical part will deal with the various concepts related to the topic of work, and a general appreciation of the religious situation in the Czech Republic. Other chapters acquainted with how the sects are organized, how they function, how to act on the sect's members and whether they are dangerous sects. The practical part will be focused on the former sect members, their opinions and attitudes.

Key words: religion, sect, danger, Jehovah's Witnesses

Obsah

Abstrakt	3
TEORETICKÁ ČÁST.....	5
Úvod	6
1. Zastoupení církví a náboženských skupin v České republice.....	7
2. Sekty a nová náboženská hnutí	12
3. Vývoj nových náboženských skupin.....	16
4. Fungování a činnost sekt.....	21
5. Motivace ke vstupu do sekty.....	24
5.1. Hledání autority a řádu	24
5.2. Hledání smyslu života.....	24
5.3. Problém dysfunkční rodiny.....	24
5.4. Potvrzení významnosti.....	25
5.5. Protest	25
6. Dělení náboženských skupin.....	26
6.1. Dle organizační struktury	26
6.2. Dle náboženské tradice, ze které vychází:	26
6.3. Dle kulturních prvků různého původu:.....	27
7. Nebezpečí sekt	28
8. Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	31
PRAKTICKÁ ČÁST	33
1. Cíl výzkumu	34
2. Metodologie	35
2.1. Metodologický rámec	35
2.2. Metoda sběru dat.....	38
2.3. Průběh výzkumného šetření.....	40
3. Charakteristika respondentů.....	42
4. Analýza zjištěných dat	44
5. Shrnutí výzkumných šetření, srovnání s odbornou literaturou	55
Závěr.....	61
Resumé	62
Seznam použité literatury a zdrojů	63

TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

Teoretická část práce se bude zabývat novými náboženskými skupinami a sektami. První kapitola zhodnotí náboženskou situaci v České republice. Další části práce se zaměří na základní rysy, vysvětlení jednotlivých pojmů souvisejících s tématem práce. Dále se čtenář dozví, jakým způsobem jsou sekty organizovány, jak fungují, jak sekty působí na své členy a jestli jsou sekty nebezpečné. Poslední kapitola teoretické části se bude zabývat vybranou náboženskou skupinou, Svědky Jehovovými.

Praktická část práce bude vycházet z několika rozhovorů, které byly provedeny s bývalými členy náboženské skupiny. Cílem rozhovorů bylo dozvědět se motivaci lidí ke vstupu do náboženské skupiny, dále pozitiva a negativa na životě v náboženské skupině a současné postoje a názory na sekty.

1. Zastoupení církví a náboženských skupin v České republice

Tradičním náboženstvím na území České republiky je bezpochyby křesťanství. S prvními křesťany se na našem území setkáváme již koncem 8. stol. n. l. Během 9. stol. pronikalo postupně křesťanství na celé území Českých zemí. 10. století znamenalo další upevnění katolické víry v zemi. Na jeho počátku vzniklo pražské biskupství, prvním biskupem se stal Dětmar.¹ Mezi významné osobnosti tohoto období patří také svatá Ludmila a svatý Václav. Sv. Václav zakládal kostely a přispěl ke christianizaci země. Pozici křesťanství v Českých zemích upevnila roku 1039 tzv. Břetislavova dekreta, která zakázala mnohé pohanské zvyky.² K dalšímu upevňování křesťanství a šíření křesťanské kultury přispělo zakládání klášterů (např. Hradisko u Olomouce).³

Ve 12. století již nebylo křesťanství považováno za něco cizího, běžně probíhaly křty i svatby a pohřby v kostele. Do Českých zemí přicházely náboženské řády např. Benediktýni. 13. a 14. století přinesl rozmach církve a jejích institucí, upevnily a vyjasnily se vztahy mezi církví a panovníkem. Za vlády Karla IV. bylo pražské biskupství povýšeno na arcibiskupství, prvním arcibiskupem se stal Arnošt z Pardubic. Mezi prostým lidem vzrůstala zbožnost, konaly se poutě.⁴

15. století se nese v duchu krize církve.⁵ Potřebu reformovat církve pociťovalo stále více kněží. Na neřesti v církvi upozorňoval zejména Jan Hus. Kritizoval vydávání odpustků, trojpapežství i násilí, kterým církve uplatňovala svou moc.⁶ V roce 1415 byl povolán na koncil, na kterém byl odsouzen jako kacíř a upálen. Jeho smrt vedla k radikalizaci jeho příznivců a následně k tzv. husitským válkám. Po jejich skončení byla přijata Basilejská kompaktáta, která umožňovala v Čechách přijímání pod obojí a České země byly nazvány

¹ ČORNEJ, Petr. *Dějiny českých zemí*. 5. vyd. Praha: Fragment, 2013, s. 12.

² ČORNEJ, Petr. *Dějiny českých zemí*. 5. vyd. Praha: Fragment, 2013, s. 12.

³ ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Malý přehled náboženství*. Tišnov: Sursum, 1992, s. 59-60.

⁴ ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Malý přehled náboženství*. Tišnov: Sursum, 1992, s. 59-60.

⁵ NODL, Martin, ed. et al. *Zbožnost středověku*. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 2007, s. 37.

⁶ ČORNEJ, Petr. *Dějiny českých zemí*. 5. vyd. Praha: Fragment, 2013, s. 40.

Královstvím dvojího lidu. Ke konci 15. století se v náboženském životě objevuje původně náboženská skupina – Jednota bratrská.⁷

V 16. století se v Českých zemích začaly objevovat nové náboženské skupiny, z Německa přišlo luteránství, vznikly sekty Mikulášenců nebo Novokřtěnců.⁸ Země byla nábožensky rozdělena, docházelo k potyčkám. Rozbroje mezi oběma skupinami trvaly celé 16. století. Na nátlak vydal potom na počátku 17. století císař Rudolf II. tzv. Rudolfův majestát, který potvrzoval náboženské svobody.⁹ Paradoxně byl rozbuškou k dalším událostem, které vyvrcholily v roce 1618 stavovským povstáním, bitvou na Bílé hoře a následně třicetileté válce. Po porážce povstání se nese celé 17. století v duchu rekatolizace a germanizace.¹⁰ Docházelo ke zvyšování vzdělanosti. Stinnou stránkou tohoto období jsou čarodějnické procesy.¹¹

18. století přineslo stabilizaci situace v Českých zemích, ubylo násilí, konaly se poutě, kulturní život byl ovlivněn nastupujícím barokem. Reformy Marie Terezie i Josefa II. přinesly náboženské svobody, byly rušeny kláštery, církve byla reorganizovaná a dostala se pod kontrolu státu.¹² V 19. století církve přišla o školy a mimo církevní manželství bylo povoleno i státní. Církve se v tomto období zaměřila na charitativní činnost, provozovala sirotčince, chudobince i nemocnice.¹³

Na začátku 20. století se ke křesťanství hlásilo 95% obyvatelstva českých zemí. Hrůzy a zklamání z první světové války znamenaly první masivní odklon od náboženství a poprvé vzrostl počet obyvatel bez vyznání.¹⁴

Se vznikem Československé republiky vznikl také požadavek úpravy církevněprávních a náboženskoprávních poměrů,¹⁵ což především znamenalo vyřešit vztah státu k římskokatolické církvi, která se v českých zemích pokládala

⁷ ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Malý přehled náboženství*. Tišnov: Sursum, 1992, s. 61.

⁸ ČORNEJ, Petr. *Dějiny českých zemí*. 5. vyd. Praha: Fragment, 2013, s. 70.

⁹ ČORNEJ, Petr. *Dějiny českých zemí*. 5. vyd. Praha: Fragment, 2013, s. 74.

¹⁰ KAVKA, František. *Bílá hora a české dějiny*. Praha: Garamond, 2003, s. 146.

¹¹ ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin*. V. Vyd. 1. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2008, s. 113.

¹² ČORNEJ, Petr. *Dějiny českých zemí*. 5. vyd. Praha: Fragment, 2013, s. 92.

¹³ ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Malý přehled náboženství*. Tišnov: Sursum, 1992, s. 63.

¹⁴ Obyvatelstvo podle náboženské víry. Czso.cz. [online] [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/29508960/1702201402.pdf/35de35a0-fb2d-4921-9416-7d01fb0c8e05?version=1.0>

¹⁵ MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století?: k zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 44.

za oporu Habsburků a Rakouska.¹⁶ Odpor občanů se projevoval zejména hromadným vystupováním z katolické církve pod heslem „Pryč od Říma“.¹⁷ Ztráta prestiže katolické církve se projevovala odchodem asi 1,4 milionu věřících z jejích řad a přispěla k vytvoření Československé církve¹⁸, která byla státem uznaná v roce 1920.¹⁹ Po vzniku ČSR došlo k zvýšení počtu církví a náboženských společností. K uznaným církvím a náboženským společnostem patřily církve římskokatolická a řeckokatolická, církve evangelická, náboženská obec židovská, církve starokatolická, církve islámského ritu hafenitského, českobratrská církve evangelická, církve česko-bratrská, jednota bratrská, pravoslavná církve a náboženská společnost unitářská.²⁰

Postavení náboženství a náboženských hodnot od druhé světové války v Evropě směřuje k poklesu významu tradic a sekularizaci společnosti. Náboženské instituce a hodnoty ztratily svůj vliv na život většiny obyvatel. Poklesla četnost náboženské praxe i počty členů tradičních církví a postupně se ztrácejí i dosud obvyklá přesvědčení, zakotvená v náboženském názoru na svět. Tomuto trendu nemůže vzdorovat ani určitá obnova náboženské víry v malých netradičních komunitách. Sekularizace však podporuje náboženskou inovaci a vznik a působení netradičních sekt a kultů, současně platí, že v rámci moderní společnosti tyto nové náboženské organizace nezískávají ekonomický, politický a kulturní význam.²¹

Církve a náboženské společnosti v České republice mohou být registrovány podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, stávají se tak z hlediska státního práva právními osobami speciálního typu.²² Na základě

¹⁶ PEHR, Michal a ŠEBEK, Jaroslav. *Československo a Svatý stolec: od nepřátelství ke spolupráci (1918-1928). I., Úvodní studie*. Vyd. 1. Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, 2012, s. 13.

¹⁷ KOUČKÁ, Ivana, ed. a PAPAÍK, David. *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 - 1938: [sborník z konference "Postavení římskokatolické církve a politický katolicismus v nástupnických státech v letech 1918-1938" konané v Olomouci 10.-11.12.1996]*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 13-29.

¹⁸ Od roku 1971 přejmenovaná na Církev československou husitskou.

¹⁹ PETRÁČEK, Tomáš. *Sekularizace a katolicismus v českých zemích: specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2013, s. 77.

²⁰ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. [Sv.] 2. Praha: Zvon, 1991, s. 241-242.

²¹ LUŽNÝ, Dušan. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 90.

²² Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. *Mkrc.cz*. [online] [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/pravni-predpisy/zakon-c-3-2002-sb---o-cirkvich-a-nabozenskyh-spolecnostech-171526/>

tohoto zákona bylo ke konci roku 2015 registrováno 38 církví a náboženských společností.

Vývoj struktury obyvatelstva podle náboženské víry od roku 1991 vykazoval trvalý pokles podílu věřících osob. Během dvaceti let se jejich počet snížil na polovinu, v desetiletí 2001 - 2011 byl ale úbytek počtu věřících ovlivněn i vysokým počtem neuvedených odpovědí.²³

Dle sčítání lidu, které proběhlo naposledy v roce 2011 je 3,6 miliónu obyvatel bez vyznání nebo bez náboženské víry, tj. 34,2 % populace. K různým církvím a náboženských společnostem se přihlásilo necelých 1,5 miliónů obyvatel, tedy 13,9 %. Jako věřící, ale nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti se označilo 707 tisíc osob, 6,7 %. Celkově se tak k nějaké víře či vyznání přihlásilo 2,1 miliónů, tedy 20,6 % obyvatel Česka. Celkem 4,7 miliónu obyvatel, tj. 45,2 % na tuto otázku neodpovědělo.²⁴

Prvenství mezi církvemi si v České republice již tradičně drží Církev římskokatolická. V roce 2011 se přihlásilo k římskokatolickému vyznání 73 % všech věřících. V absolutním počtu se jedná bezmála o 1,1 milionu občanů.²⁵ Druhé místo, co se týká počtu věřících, zaujímá Českobratrská církev evangelická s počtem 51 000 věřících a třetí pozici drží Církev československá husitská, ke které se přihlásilo 39 000 osob. Jedná se tedy o církve s dlouholetou tradicí na území naší republiky. Navíc téměř 92 tis. osob uvedlo obecné nebo nepřesné slovní odpovědi: např. katolík, evangelík, křesťanství apod., které neumožnily konkrétní církve specifikovat.²⁶ Uvedené tři církve patří k největším již od roku 1921. V průběhu let 1921 - 2011 se změnilo i pořadí církví podle počtu osob, které je při sčítání uvedly. Do roku 1950 byla druhou nejpočetnější. Církev československá husitská a počet členů trvale rostl, přičemž maxima dosáhl právě

²³ Změny struktury obyvatel podle náboženské víry v letech 1991, 2001 a 2011. Czso.cz. [online] [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014a01.pdf/1dc65aec-0fb6-4513-ab65-d3beb0141b35?version=1.0>

²⁴ Obyvatelstvo podle náboženské víry. Czso.cz. [online] [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/29508960/1702201402.pdf/35de35a0-fb2d-4921-9416-7d01fb0c8e05?version=1.0>

²⁵ Základní charakteristika vybraných církví. Czso.cz. [online] [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014a04.pdf/5c2d880d-2f08-489c-9a8f-ee68b0e3d750?version=1.0>

²⁶ Obyvatelstvo podle náboženské víry. Czso.cz. [online] [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/29508960/1702201402.pdf/35de35a0-fb2d-4921-9416-7d01fb0c8e05?version=1.0>

v roce 1950 (téměř 1 mil. osob). Od roku 1991 byla Církev československá husitská až třetí nejpočetnější a tuto pozici si zachovala i při úbytku osob, které se k ní hlásily při sčítáních 2001 a 2011.²⁷ Z křesťanských církví ještě stojí za zmínku Církev řeckokatolická a pravoslavná.

Kromě křesťanských náboženství jsou v České republice registrované také židovské náboženské obce a muslimské náboženské obce.

²⁷ Základní charakteristika vybraných církví. Czso.cz. [online] [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014a04.pdf/5c2d880d-2f08-489c-9a8f-ee68b0e3d750?version=1.0>

2. Sekty a nová náboženská hnutí

Nejdříve je třeba si ujasnit, co je a co není sekta. Samotné slovo sekta pochází z latinského *secta*, původem je buď slovo *seco*, *secare* – sekat, nebo *sequor*, *sequi* – následovat. Do evropských jazyků proniklo z latinského překladu Bible, jako překlad řeckého *hairesis* – volba²⁸. Hlavní je se vyvarovat zaměňování různých významů, které toto slovo v češtině znamená. Řekněme tedy, že je řeč o náboženském sektářství.

Nyní je také vhodné připomenout, že náboženské společenství je seskupení lidí, hlásících se k některému náboženství. Ke stejnému náboženství se obvykle hlásí více náboženských společností odlišujících se v obřadu, ve výkladu nauky nebo ve vnitřním uspořádání. O církvi se potom mluví jako o souhrnu všech křesťanů.²⁹

Jistý problém představují náboženské společnosti mimo křesťanství, které sami sebe označují jako církve např. Scientologická církev atd. Dále je třeba počítat s tím, že se často používá označení církve, pro kteroukoliv náboženskou společnost a to třeba i pro takovou, jejichž členům to není zrovna příjemné např. židé, muslimové. O církvi musíme uvažovat i proto, že církve lze logicky považovat za opak sekty.

Výrazem náboženská sekta označujeme nejčastěji seskupení, pro které je výstižná jedna ze čtyř charakteristik.

1. Nové náboženské společenství vzniká ve snaze reformovat nauku nebo praktiky větší a starší náboženské společnosti. Obvykle přijímá většinu nauky původní skupiny, ale má i své specifické ideje. Protože porušila stávající praktiky, panuje mezi nimi napětí. Mnoho takových sekt brzy zanikne, další se však rozvíjejí do etablovaných náboženských skupin, od kterých se zase odštěpují nové sekty. Jako sekta začínalo kdysi také křesťanství.³⁰
2. Podle některých názorů relativně nová, spíše menší náboženská společnost, buď výslovně mimo křesťanství, nebo odmítající tradiční

²⁸VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 13.

²⁹ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Přehled religionistiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 11.

³⁰ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Na nových stezkách ducha: přehled a analýza současné religiozity*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 99.

pojetí křesťanství. V této spojitosti jsou označováni za sektu např. adventisté, kvakeři, buddhisté, hinduisté, taoisté i muslimové.

3. Náboženská společnost, ve které převládají tendence jako autoritářství, uzavřenost, fanatismus, nesnášenlivost, selekce informací.
4. Náboženská společnost, která svým stoupencům škodí tzv. vymýváním mozků. Dále sem patří náboženské skupiny s násilnými, vražednými, či sebevražednými tendencemi.³¹

S užíváním termínu sekta vznikají mnohé problémy. Může jít např. o ohrožení dobré pověsti, právní komplikace, narušení rodinných a sociálních vztahů. Je tedy třeba usilovat o přesnou terminologii. Jedná se zejména o tyto obtíže:

1. S nedávno odštěpenými náboženskými skupinami se setkáváme vzácně, v poslední době se jednalo zejména o rozdělení Církve československé evangelické. Naštěstí v této souvislosti nikdo o sektářství nemluví.³²
2. Některé názory definují sektu jako skupinu s problematickými praktikami nebo dokonce ohrožující zdraví. Označují tak však většinou všechny nekřesťanské nebo jinak křesťanské společnosti. Podle tohoto názoru by pak většina lidstva byla organizovaná v nebezpečných sektách.³³
3. Pokud chceme označit nějaké praktiky jako podezřelé, je pak velmi obtížné zachovat objektivitu. Podle některých názorů si můžeme všimnout, že si těchto problematických jevů všimají pouze u malých, nových, netradičních skupin. Přitom římskokatolická církev je také uzavřená, autoritářská, uzavřená dialogu a často nesnášenlivá k jinak smýšlejícím.³⁴
4. Často se nerozlišuje mezi skupinou s riskantními tendencemi a skupinou ohrožující životy. To potom vede k tomu, že na skupinu

³¹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 21.

³² PROFANT, Vít, Štampach Ivan O.: *Co je a co není sekta. Dingir. Časopis o současné náboženské scéně*. Prosinec 2000, čís. 4, s. 5-6. ISSN 1212-1371

³³ ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Sekty a nová náboženská hnutí: Naděje a rizika*. 2. vyd. Praha: Oliva, 1995, s. 15.

³⁴ ENROTH, Ronald. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1994, s. 28.

označenou sekta je okamžitě pohlíženo jako na extremistickou, násilnou. Tento názor je velmi snadno zneužitelný a může jednotlivce poškodit nebo jim společensky ublížit.³⁵

Zmatek, nepřesnost, nejednoznačnost a nedostatečnost v definici sekty znamená, že netradiční a atypické náboženské skupiny, které by mohly být i přínosem a povzbuzením pro ostatní, jsou vyřazovány, že se jim automaticky připisuje nebezpečný nebo dokonce zločinný charakter. Je tedy třeba být tolerantní, eliminovat v sobě neopodstatněnou zaujatost.³⁶

Zmatek plynoucí ze špatné definice termínu sekta vede k útlaku náboženských menšin. Abychom tomu předcházeli, je třeba v opatrnosti používat pojem sekta. Nejlepší je termín sekta téměř nepoužívat a nahradit tento pojem jiným ekvivalentem:

1. Pro nedávno odštěpenou náboženskou skupinu používat termín **nové náboženství, nové náboženské hnutí, nová religiozita**. Tyto pojmy jsou ve svém obsahu daleko širší a zahrnují i skupiny, které se odnikud neodtrhly, ale objevily se jako úplně nové.³⁷
2. K označení nekřesťanské skupiny v křesťanské společnosti raději používejme názvy **alternativní náboženství/religiozita, alternativní náboženské hnutí**. Sám výraz náboženské hnutí zahrnuje směry křesťanské i jiné, které mohou ve společnosti fungovat vedle sebe, nemusí tedy nutně stát proti sobě.³⁸
3. Skupině, ve které převládají znaky autoritářství, uzavřenost, fanatismus, nesnášenlivost, bychom měli říkat **autoritářská/uzavřená náboženská skupina/organizace/církev** s ohledem na to, na jakou vlastnost chceme upozornit.³⁹
4. Pokud nějakou skupinu vidíme jako nebezpečnou, můžeme použít pojem **destruktivní/škodlivá/nebezpečná náboženská**

³⁵ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 17.

³⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 38.

³⁷ PROFANT, Vít, Štampach Ivan O.: *Co je a co není sekta. Dingir. Časopis o současné náboženské scéně*. Prosinec 2000, čís. 4, s. 5-6. ISSN 1212-1371

³⁸ LUŽNÝ, Dušan. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 22.

³⁹ PROFANT, Vít, Štampach Ivan O.: *Co je a co není sekta. Dingir. Časopis o současné náboženské scéně*. Prosinec 2000, čís. 4, s. 5-6. ISSN 1212-1371

skupina/organizace popř. **destruktivní kult.**⁴⁰ Destruktivních náboženských skupin je menšina, i když na sebe pochopitelně poutají největší pozornost.⁴¹

⁴⁰ PROFANT, Vít, Štampach Ivan O.: *Co je a co není sekta. Dingir. Časopis o současné náboženské scéně*. Prosinec 2000, čís. 4, s. 5-6. ISSN 1212-1371

⁴¹ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 20.

3. Vývoj nových náboženských skupin

Pozice nových náboženských skupin ve společnosti je problematická. Časem se buď ustálí, nebo zaniknou.⁴² Velké množství z nich končí proto, že nedokázala získat dostatečný počet přívrženců. Některá hnutí zaniknou rozdělením, když jejich následnické skupiny formulují zase nějakou novou náboženskou myšlenku. Pouze minimum nových náboženských hnutí ve společnosti přečká.⁴³

Upevnění nových náboženských skupin nastává v důsledku jejich transformace. Náboženské myšlenky, které byly vyřčeny při jejich vzniku, časem již nejsou nové a skupina, která na základě této myšlenky vznikla, přestává být protikladem ke způsobu náboženského života společnosti, ale stává se jeho uznávanou součástí.⁴⁴ Délka tohoto procesu trvá někdy i staletí. Směr rozvoje nových náboženských skupin je téměř stejný: „*od konfliktu k uznání, od napětí k přijetí, od pohrdání k respektu, z periferie společnosti k jejímu centru. Tento vývoj prodělala všechna tři náboženství: buddhismus, křesťanství a islám. Všechna tři nesla při svém vzniku mnohé charakteristiky nových náboženských hnutí*“⁴⁵. Všechna byla v napětí a konfliktu.

Nové náboženské skupiny jsou ovlivňovány stálými, rychlými a zásadními změnami.⁴⁶ První sféra změn, se týká jejich příslušníků. Ti totiž procházejí životními proměnami, proměňuje se jejich sociální status a mění se i podmínky jejich existence. Velký zvrat v životě mladých lidí představuje příchod dětí, a to jak pro jejich rodiče osobně, tak pro celou skupinu, neboť s nimi pozvolna přichází nezbytná generační výměna.⁴⁷ Vývoj jednotlivých členů skupiny se týká také proměn jejich fyzických schopností, emocionálního prožívání, pojetí sebe

⁴² VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 45.

⁴³ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007, s. 69.

⁴⁴ VÁCLAVÍK, David. *Religionistická typologie a taxonomie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 77.

⁴⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007, s. 69.

⁴⁶ BLAŽEK, Roman, POKORNÝ, Vratislav a TELCOVÁ, Jana. *Nebezpečí sekt*. 1. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 202.

⁴⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 61.

sama, sociální perspektivy, morálky i spirituality.⁴⁸ Poměrně rychlé zvraty celého nového náboženského hnutí může přivodit to, že značné množství jeho členů přesáhne jistý stupeň svého duchovního rozvoje, obraz světa, který jim jejich nové náboženské hnutí dosud předávalo, jim přestane vyhovovat, a jejich životní poměr již nebude požadovat uspokojení ze zachovávání skupinových konvencí.⁴⁹ Pokud tito lidé ve hnutí zůstanou, mohou ho postupně zcela proměnit. S příchodem dětí také souvisí skutečnost, že děti potřebují čas a prostředky, které rodiče by jim měli poskytovat. Výchova dětí s sebou také přináší kompromisy ve vztahu s okolím.⁵⁰ Přirozená potřeba dát dětem dobré životní podmínky je vede k přehodnocení vztahu k uznávaným společenským hodnotám a institucím alespoň do té míry, že tento poměr děti přímo nepoškozují.⁵¹ Význam příchodu dětí je samozřejmě v některých hnutích podporován, zřizováním vlastních vzdělávacích institucí apod.⁵²

Další změny se týkají ekonomického postavení jejich příslušníků. Zatímco studenti nebo absolventi jsou většinou hmotně podporováni rodiči, po založení rodiny by se měli zcela postavit na vlastní nohy.⁵³ To přispívá k jejich samostatnosti a otvírá možnosti nezávislejšího vztahu ke hnutí. Např. ve Spojených státech v 19. století vznikalo mnoho nových náboženských hnutí.⁵⁴ Hnutí se stávala útočištěm jednotlivců nespokojených se svou sociální situací, např. kvůli nedostatku financí k obživě nebo kvůli své pozici přistěhovalce. V novém náboženském hnutí získali tito lidé motivaci k pracovitému a skromnému životu v duchu teologie a díky vzájemné pomoci byli často schopni dospět k ekonomické konjunktuře. Pokud zůstali součástí hnutí a v hnutí se alespoň částečně prosadili na cestě k lepšímu společenskému postavení, oslabovali počáteční radikalitu hnutí, a tím ho měnili.⁵⁵

⁴⁸ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007, s. 70.

⁴⁹ BARRETT, David V. *Sekty, kultury & alternativní náboženství*. Vyd. 1. Praha: Ivo Železný, 1998, s. 364.

⁵⁰ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 47.

⁵¹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007, s. 70.

⁵² VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007, s. 71.

⁵³ LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 37.

⁵⁴ LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 30.

⁵⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007, s. 71.

Rychlost rozvoje nových náboženských hnutí do značné míry závisí na zdatnosti jeho vůdce. Pokud je zcela neúspěšná, hnutí zaniká. Pokud je úspěšná, růst počtu příslušníků hnutí přispívá k jeho změně. Bezprostřední a srdečné vztahy jsou zčásti vystřídány vztahy formálními a odtažitými, vzniká hierarchie a ve skupině přibývá byrokratických prvků. Nejzdlouhavější vývoj lze naopak pozorovat u těch skupin, které na misijní činnost rezignovaly a které jsou zaměřeny spíše do sebe.⁵⁶

Schopnost vzdorovat změnám se zvyšuje u skupin, jejichž členové žijí v komunitách. Pokud v těchto komunitách zakládají rodiny, jsou do určité míry soběstační a odloučení od společnosti, mohou změnám odolávat třeba i po několik staletí. Např. společenství Amish, které si i v oděvu, způsobu obživy, dopravy apod. zachovalo ráz života 17. století i v současných Spojených státech a zachovalo se dodnes především v USA.⁵⁷

Potomci prvních členů nových náboženských hnutí, tzv. druhá generace může svému hnutí vyvolat výraznou transformaci a často to také koná. Druhou generaci tvoří lidé, kteří v hnutí dospěli a kteří tedy nemuseli přinést žádné oběti pro to, aby se stali jeho součástí. Málokdy proto projevují takové záněty a obětavost jako generace rodičů, kteří museli přemoci překážky nesouhlasu společnosti vůči jejich hnutí.⁵⁸ Nejpozději s druhou generací tak dochází v hnutí ke větší míře pestrosti. Skupina postupně přestává být homogenní ve smyslu generačním i ve smyslu společenského postavení. Tato pestrost oslabuje radikalitu skupiny a umožňuje snadnější kontakty hnutí a okolí.⁵⁹

Další velké změny je ale také možné očekávat ze strany vedení. Členové hnutí již necítí tak akutní nutnost čerpat nepopiratelnost ze vztahu k vůdci. Skupina vyžaduje spíše kvalitní byrokracii než charismatického vůdce.⁶⁰ Do vedení skupiny se proto dostávají zdatní úředníci. K velké změně dochází ve většině nových náboženských hnutí po odchodu zakladatele a prvního vůdce.

⁵⁶ LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 115.

⁵⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007, s. 73.

⁵⁸ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 67.

⁵⁹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007, s. 74.

⁶⁰ LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 1234.

Změny neprovází pouze nová náboženská hnutí, ale i společnost jako celek. Někdy tuto změnu vidíme v přístupu společnosti k některému z nového náboženského hnutí a je způsobena vnějšími okolnostmi, někdy tím, že si společnost na nové hnutí prostě po čase zvykne, jako např. hnutí Hare Krišna⁶¹. Od doby svého vzniku se západní společnost změnila, proces globalizace nás naučil tomu, že v přítomnosti indické kultury a náboženství již nespatřujeme něco nepatřičného⁶².

Změny jedinců ale i společnosti způsobují, že se nové náboženské hnutí přestává striktně vymezovat vůči jiným náboženským společenstvím i společnosti jako takové. Jako příklad může uvést mormonskou náboženskou společnost. Vznik mormonů provázelo velké společenské napětí.⁶³ První mormoni totiž naplňovali všechny charakteristiky nového náboženského hnutí. Jejich idea byla velice provokativní, komunita radikální, uzavřená a provokující svými tajnými rituály.⁶⁴ Jejich vztah k okolní společnosti byl odsuzující a členové společnosti byli absolutně podřízeni charismatickému vůdci. Konflikty s okolní společností byly velmi ostré a vyvrcholili tzv. mormonskou válkou s armádou Spojených států.⁶⁵ Druhá generace mormonů již špela k míru. Z bojovníků proti americké společnosti se tak stali její zákonodárci, ochránci a celkově podporovatelé. Dnes jsou mormoni považováni za nositele tradičních konzervativních hodnot. Ostatní Američané pozitivně hodnotí jejich sociální citlivost, vlastenectví i velmi dobrý vztah k rodině a dětem⁶⁶.

Některá hnutí se však změnám tvrdě brání např. tím, že vyvinou úsilí, jak se šířitelů případných změn mohou zbavit dříve, než by se pokusili je prosadit. Snaha zabránit změnám a oddálit tak bezprostřední a postupné snižování napětí ve vztahu s většinovou společností má mnohdy podobu radikalizace skupiny. Radikalizace je možné dosáhnout několika různými způsoby, např. obnovení smyslu pro mimořádnost času a uvedení nového učení o přicházející apokalypse nebo o mesiášské postavě. Velmi účinným způsobem radikalizace je učení, které

⁶¹ NOVOTNÝ, Tomáš. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. 3. vyd. Praha: Oliva, 1995, s. 35.

⁶² VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007, s. 76.

⁶³ NOVOTNÝ, Tomáš. *Mormoni a Děti Boží*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 25.

⁶⁴ NOVOTNÝ, Tomáš. *Mormoni a Děti Boží*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 25.

⁶⁵ NOVOTNÝ, Tomáš. *Mormoni a Děti Boží*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 43.

⁶⁶ NOVOTNÝ, Tomáš. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. 3. vyd. Praha: Oliva, 1995, s. 3.

si vyžaduje obětování života členů hnutí, které poukazuje na závažné vnitřní ohrožení nebo vytvoří konkrétního nepřítele.⁶⁷

⁶⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007, s. 79.

4. Fungování a činnost sekt

Sektářství se dotýká všech společenských vrstev a zapouští své kořeny do nehlubšího nitra jedince. Prevence, která by eliminovala touhu jedince vstoupit do sekty, je obtížná. Proti sobě totiž stojí realita všedního dne utopie, kterou sekty nabízejí. Nástroje a postupy těch, kteří proti sektám bojují, jsou stále nedostatečně přizpůsobené povaze sekt.⁶⁸

Fungování sekty je postaveno na velmi striktním hierarchickém uspořádání. Skupinu vede často charismatický vůdce, často zakladatel a prorok sekty, jež má absolutní moc.⁶⁹ Finanční prostředky, které v sektě kolují, jsou nejčastěji získávány od členů, kteří často jsou ochotni odkázat skupině celý svůj majetek. V sektě často koluje mnoho peněz. Část je vložena na chod sekty a nábor nových členů. Se zbytkem většinou neomezeně manipuluje úzká skupina vůdců.⁷⁰

Základem fungování sekt je fanatismus a mesianismus. Členové sekty žijí ve víře ve své spasitelské poslání, a že jen jejich prostřednictvím se lze dostat k pravdě a dát životu smysl.⁷¹ To lze označit jako mesianismus. Fanatismus má značnou sjednocovací schopnost, zejména když je sklouben s nenávisí proti nepřátelům. Dalším rysem fungování sekt pocit, že svět okolo je nebezpečný.⁷² Z tohoto pocitu potom pramení uzavřenost sekt před okolním prostředím. Z dalších principů fungování sekty můžeme jmenovat:⁷³

- vůdce, který autoritativně vyžaduje naprostou oddanost
- vyznání a hodnoty jsou v protikladu k vyznání a hodnotám převládající kultury
- pocit výlučnosti skupiny, jež disponuje „pravdou“
- zákonitvím s množstvím pravidel a omezení
- důraz na pocity a emoce
- pocit pronásledování
- strach ze sankcí a trestů za neposlušnost

⁶⁸ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 150.

⁶⁹ LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 123.

⁷⁰ BÜCHNER, Barbara. *Co máme vědět o sektách*. 1. vyd. Praha: Amulet, 1999, s. 69.

⁷¹ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 10.

⁷² ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Sekty a nová náboženská hnutí: Naděje a rizika*. 2. vyd. Praha: Oliva, 1995, s. 4.

⁷³ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Vyd. 1. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 82.

- tajnůstkářství⁷⁴

Všechny sekty nemusí mít nutně všechny tyto znaky.

Činnost sekt je postavena na několika důležitých prvcích. Především jde o protikladnost nahlížení na svět. Svět je viděn černobíle – my jsme dobro, okolí je zlo. Kdokoliv by kritizoval sektu, dostává podobu d'ábla. Sekty cílevědomě budují ve svých členech představu nebezpečného nepřítel. Může jím být kdokoliv a cokoliv, co sektu neustále pronásleduje a z čeho je potřebné mít strach. Dále se jedná o absolutní závislost člena sekty na organizaci a jejím vůdci. Člen sekty je veden k podřízenosti a naprosté poslušnosti k vůdci.⁷⁵ Jeho „správný“ vztah se projevuje tím, že se snaží napodobovat vůdce, opakovat jeho slova. Každá individualita osobnosti je podezřelá. Každé zaváhání o účelnosti setrvat v sektě je prezentováno jako vážné provinění proti vůdci.⁷⁶ Není pochybnost, že taková manipulace se snadněji uplatňuje na lidech, kteří se dostali do krizových situací, v nichž si neví se sebou rady a na nevyzrálých osobnostech. Poslušnost ke skupině bývá zcela dobrovolná, není vynucována.⁷⁷ Do této poslušnosti jsou členové sekty postupně vmanipulováni. Zajištěna je tak naprostá ovladatelnost členů, včetně jejich soukromého života. Takové ovládání je paradoxně příčinou, proč se lidé k sektám připojují. Nemusejí totiž o ničem rozhodovat a nést odpovědnost. Sekta zbavuje své členy nutnosti přemýšlet, zbavuje je úzkosti ze svobody a odpovědnosti. Členům sekty je vštěpována její výlučnost v řešení problémů. Sekta je tak nadřazena všemu. Vysoká úroveň nadšení z práce v sektě se časem vytrácí a bývá nahrazována tvrdou disciplínou a morálkou. Disciplína a morálka jsou časem nahrazovány strachem z exkomunikace do světa „zla“. Tento strach je stále obnovován a permanentně udržován. Není totiž legitimního důvodu opustit sektu. Každému členovi sekty je vmanipulováno do mysli přesvědčení, že kdyby odešel, postihl by ho strašný trest.⁷⁸

⁷⁴ ENROTH, Ronald aj. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1994, s. 37.

⁷⁵ MOYANO, Antonio Luis. *Sekty - skrytá hrozba současnosti*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2011, s. 69.

⁷⁶ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Vyd. 1. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 120.

⁷⁷ MOYANO, Antonio Luis. *Sekty - skrytá hrozba současnosti*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2011, s. 28.

⁷⁸ BÜCHNER, Barbara. *Co máme vědět o sektách*. 1. vyd. Praha: Amulet, 1999, s. 19.

Některé sekty mají destruktivní vliv na lidskou osobnost více, jiné o něco méně, ale jejich působení – zvláště dlouhodobější – poznamená člověka vždy. Komunita, která formuje svého člena, jej také výrazně poznamenává.⁷⁹

⁷⁹ BARRETT, David V. *Sekty, kulty & alternativní náboženství*. Vyd. 1. Praha: Ivo Železný, 1998, s. 365.

5. Motivace ke vstupu do sekty

Motivace vstupu do skupiny je velmi odlišná. Hlavním motivem bude pravděpodobně hledání štěstí nebo víry. Sekta nabízí lidem oporu a porozumění. K víře vede člověka potřeba hledání smyslu života.⁸⁰

5.1. Hledání autority a řádu

Lidé se snaží najít pro svůj život autoritu, jistotu a pevný řád a to jim právě nabízí sekta. Celá skupina a hlavně vůdce skupiny přebírají odpovědnost za jednání svých členů.⁸¹ Sekta nabízí jednoduchá řešení a jednoduché odpovědi. Člen sekty není nucen přemýšlet nad dobrem a zlem, nemusí se sám rozhodovat. Jsou daná pevná a nezpochybnitelná dogmata. Vůdce sekty chce naprostou poslušnost a respektování norem, zákonů a dogmat. Odměněna je potom formou skupinové identity a je považována za privilegium.⁸²

5.2. Hledání smyslu života

Další příčinou vstupu do sekty může být hledání odpovědi na duchovní otázky.⁸³ Lidé pátrají po odpovědích na otázky, zda má cenu žít, když je na světě tolik nenávisti, bolesti a nemoci. Lidé s takovými názory často podléhají sektám.⁸⁴ Skupina jim dává pocit, že jejich řád a idea jsou dokonalé. Člověk získává dojem, že se stal důležitou součástí dění a jeho život bude konečně mít smysl a umožní mu pochopit a změnit svět k lepšímu.⁸⁵

5.3. Problém dysfunkční rodiny

Jedinec, který vyrůstá v nefunkční rodině, je náchylnější k vstupu do sekty. Takový člověk touží být milovaný a opečovávaný. V takových rodinách je často problém s alkoholismem, fyzickým i citovým násilím nebo i pohlavním

⁸⁰ BARRETT, David V. *Sekty, kultury & alternativní náboženství*. Vyd. 1. Praha: Ivo Železný, 1998, s. 365.

⁸¹ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 43.

⁸² VÁGNEROVÁ Marie: *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 2002, s. 380.

⁸³ WIEBUS, Hans-Otto. *Sekty a lovci duší: lexikon náboženských sekt a ezoteriky*. Vyd. 1. Plzeň: Nava, 2006, s. 33.

⁸⁴ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Vyd. 1. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 82.

⁸⁵ VÁGNEROVÁ Marie: *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 2002, 380.

zneužíváním. Člověk, který vyrostl v takové rodině, mívá nízké sebevědomí. Hledá chyby v sobě i ve světě kolem sebe.⁸⁶ Jedinec je potom náchylný k tomu, aby se dostal do sekty, která mu otevře milující náruč, dá mu pochopení, podporu, lásku a pocit vlastní hodnoty. Tedy věci, které předtím nikdy nezažil. A že skutečnost je jiná, si uvědomí často, až je pozdě.⁸⁷

5.4. Potvrzení významnosti

Při náboru do skupiny a na počátku členství se většina sekt snaží o to, aby potvrdila pocit vlastní významnosti u kandidáta a potom u nového člena. Všichni mu dávají najevo, že si jej váží a je pro ně důležitý.⁸⁸ Učení dané skupiny je vždy prezentováno jako jediné správné a všichni členové mají potvrzenou svoji jedinečnost a výjimečnost.⁸⁹

5.5. Protest

Sekty jsou u většinové společnosti považovány za nežádoucí. Díky tomuto označení jsou právě o to přitažlivější pro mladé lidi. Pokud se stanou členem zakázané nebo nežádoucí skupiny, vyjádří tím své odmítnutí konformní společnosti. Není pro ně zajímavé učení sekty jako takové, ale to, že je odmítána.⁹⁰

⁸⁶ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 43.

⁸⁷ VÁGNEROVÁ Marie: *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 2002, 381.

⁸⁸ WIEBUS, Hans-Otto. *Sekty a lovci duší: lexikon náboženských sekt a ezoteriky*. Vyd. 1. Plzeň: Nava, 2006, s. 33.

⁸⁹ VÁGNEROVÁ Marie: *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 2002, 381.

⁹⁰ VÁGNEROVÁ Marie: *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 2002, 382.

6. Dělení náboženských skupin

6.1. Dle organizační struktury

Pyramidová struktura

Patří k nejčastějším formám. Umožňuje plíživý proces „vymývání mozku“ a posilování závislosti člena na skupině formou postupného zasvěcení umocněného nějakou formou přechodového rituálu, kdy jedinec získává na prestiži před ostatními členy.⁹¹ Může se tak dostat blíže vůdci a dosáhnout některých výhod. Zajišťuje také potřebnou sounáležitost a loajalitu, kdy už jen hrozba na sestup na nižší článek postačí k zajištění poslušnosti.⁹²

Pavučinová struktura

S pavučinovou strukturou se setkáme u sekt s vyšším počtem členů, protože lze vytvořit několik pyramidově organizovaných buněk, které se vzájemně prolínají. Tímto opatřením je posílena kontrola nad členy a v případě potřeby může být některá z částí pavučiny obětována či integrována pod jinou část.⁹³

Hvězda

Všichni členové mají stejný přístup k vůdci, což je možné jen při menším počtu členů v počátcích vzniku sekty. Vůdce stojí uprostřed a okolo něho jsou rozprostřeni členové.⁹⁴ V dalším vývoji skupiny se přechází k pyramidové struktuře, kdy členové, co stáli v kruhu okolo vůdce, přejímají roli prvního patra pyramidy a pod sebe získávají další nové členy.⁹⁵

6.2. Dle náboženské tradice, ze které vychází⁹⁶:

- inspirované židovsko-křesťanskou tradicí: odkazují na Bibli (jehovisté, mormoni...)

⁹¹ ENROTH, Ronald. Průvodce sektami a novými náboženstvími. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1994, s. 16.

⁹² ABGRALL, Jean Marie. *Mechanismus sekt.* 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000, s 63.

⁹³ ABGRALL, Jean Marie. *Mechanismus sekt.* 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000, s 63.

⁹⁴ ENROTH, Ronald. Průvodce sektami a novými náboženstvími. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1994, s. 16.

⁹⁵ ABGRALL, Jean Marie. *Mechanismus sekt.* 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000, s 64.

⁹⁶ Srov.: Hora Ladislav (1995)

- s orientální inspirací: vycházejí z buddhismu, hinduismu a islámu, vyhledávají mystické extáze organizované kolem mistra
- s gnostickou inspirací: odvozují svůj původ od praktik Orientu i západního světa žijící z ezoterismu, alchymie, astrologie, numerologie, či mýtů o mimozemšťanech.⁹⁷

6.3. Dle kulturních prvků různého původu:⁹⁸

- klasické vzešlé z historického protestantismu
- odvozené z křesťanství (Mormoni, Svědkové Jehovovi, Rodina lásky)
- okrajové proudy či paralelní církve prezentující se jako katolické či pravoslavné (Katolická protireformace)
- proudy ezotericko-okultní (řády Chrámu)
- skupiny uzdravující a modlitební (IVI)
- ezoterické a iniciační moudrosti, gnóze
- tzv. školy moudrosti (Hnutí Grálu, scientologie, Nová Akropolis)
- skupiny či praktiky vycházející z okultismu, magie
- nové praktiky a noví mesiáši (Óm)
- skupiny duševního či tělesného zdraví
- ekologové
- novopohané⁹⁹

⁹⁷ ABGRALL, Jean Marie. *Mechanismus sekt.* 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000, s 65.

⁹⁸ Srov.: Štapach (1998)

⁹⁹ ABGRALL, Jean Marie. *Mechanismus sekt.* 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000, s 66.

7. Nebezpečí sekt

Náboženský terorismus je většinou motivován vírou, že nadpřirozené síly přikázaly použití násilí. Násilné činy, které jsou vykonány ve jménu víry, budou jejich aktérům odpuštěny a oni budou odměněni po smrti.¹⁰⁰

Nebezpečnost náboženských sekt nezáleží pouze na jejím učení, či na způsobu života jejích členů. Jednotlivce zbaví svobodného rozhodování, někdy i majetku a vztahů s rodinou. Některé skupiny jsou schopny své členy poškodit i tělesně. Největší nebezpečí skýtají skupiny, které se charakterizují závislostí na vůdci a izolovaností členů. Závislost a izolace se mohou stát natolik extrémní, že umožní i hromadné vraždy či sebevraždy. Skupiny s charakteristikami závislosti a izolace jsou potenciálními ohnisky nebezpečí.¹⁰¹

Z médií je velmi známá kauza týraní dvou sourozenců jejich vlastní matkou, tetou a dalšími lidmi tzv. kauza Kuřim, v jejichž pozadí je spatřována sekta vedená Josefem Škrlou, která se odštěpila od Hnutí Grálu.¹⁰² Případ již skončil u soudu. Osoba, které je připisován největší podíl na celém případě, se k soudu nedostavila. (Josef Škrla), takže kauza i po vynesení rozsudku, není dosud uspokojivě vyřešena. Na celém případě totiž zůstává neobjasněno několik zásadních momentů: zmanipulování lidí, násilné jednání proti svým blízkým, zpretrhané sociální vazby a izolovanost, které by mohly nasvědčovat sektářskému prostředí.

Na tomto případě můžeme vidět, že porušovat zákon mohou nejrůznější náboženské skupiny, avšak riziko představují spíše menší skupinky žijící v izolovanosti, o nichž se svět dozví až při výskytu nějakého problému. Nebezpečí tkví v tom, že se stále objevují nové malé skupiny, které díky své izolovanosti a nekontrolovatelnosti mohou být o to více nebezpečné.¹⁰³

V České republice nenajdeme samostatné pracoviště či vyčleněnou skupinu, která by se zabývala problematikou sekt a jejich potenciálních hrozeb.

¹⁰⁰ LUŽNÝ, Dušan a kol. *Nová náboženství a sekty*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 1999, s. 21.

¹⁰¹ MOYANO, Antonio Luis. *Sekty - skrytá hrozba současnosti*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2011, s. 21.

¹⁰² Svobodová, Ivana: Kauza Kuřim: stopy vedou dál k šéfovi sekty Škrlovi. Tyden.cz. [online] [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/kauza-kurim/kauza-kurim-stopy-vedou-dal-k-sefovi-sekty-skrlovi_61752.html

¹⁰³ MOYANO, Antonio Luis. *Sekty - skrytá hrozba současnosti*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2011, s. 25.

Politika proti náboženskému terorismu může být v České republice zabezpečována na dvou úrovních, a to na státní - Ministerstvo vnitra, Ministerstvo kultury, Policie ČR a orgány podílející se na tvorbě legislativy umožňující registraci náboženských společností nebo nestátní instituce,¹⁰⁴ kterými jsou nevládní organizace. Aktuální problémy řeší kriminální policie daného regionu. Při řešení těchto případů je problematické obviňování z trestných činů a jejich dokazování podezřelým osobám z důvodu neexistence paragrafů, které by tuto problematiku řešily. Podezřelé osoby jsou pak obviňovány ze zástupných trestných činů jako např. omezování osobní svobody, vydírání, narušování mravní výchovy mládeže, atd.¹⁰⁵ Objektem zájmu však nikdy není sekta jako celek, neexistuje kolektivní odpovědnost, ale pouze jedinec (člen sekty), který spáchal trestný čin. Sektu proto nelze stíhat jako celek a není ani možné ji zakázat. Kromě státních orgánů se monitoringem sekt zabývá i Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, jejími hlavními představiteli jsou P. Remeš, T. Novotný a Z. Vojtíšek. Cílem společnosti je studium náboženských skupin a směrů, které se začaly na našem území objevovat po roce 1989 a informují o nich veřejnost na internetové stránce sekty.cz.¹⁰⁶

Otázkou zůstává, zda jsou sekty relevantní bezpečnostní hrozbou, a pokud ano, tak vůči komu? Konflikt mezi majoritní společností a novým náboženským hnutím mnohdy zapříčiní spíše nepřipravenost a netolerance většinové společnosti.¹⁰⁷ Sekty budí svou pozornost zejména díky odlišnému životnímu stylu a odlišení se od okolní společnosti, např. oblečením nebo financováním těchto skupin. Některé skupiny totiž požadují od svých členů odevzdání majetku¹⁰⁸. Psychická manipulace může vést k nepozorované ztrátě svobody a k závislosti na sektě nebo vůdci. Další nebezpečí se týká odcizení od rodiny a přátel. Vážnější důsledky má potom stav, kdy se celá skupina stane nebezpečnou

¹⁰⁴ Kol. autorů: Role policie v boji proti rasismu a xenofobii, Praha, Ministerstvo vnitra, 2000, s. 56.

¹⁰⁵ Kol. autorů: Role policie v boji proti rasismu a xenofobii, Praha, Ministerstvo vnitra, 2000, s. 56.

¹⁰⁶ Kol. autorů: Role policie v boji proti rasismu a xenofobii, Praha, Ministerstvo vnitra, 2000, s. 56.

¹⁰⁷ LUŽNÝ, Dušan a kol. *Nová náboženství a sekty*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 1999, s. 19.

¹⁰⁸ VOJTÍŠEK, Z.: Sekty a extrémní náboženské skupiny – situace u nás. In: Konference prevence kriminality. Krnov 2003, s. 49.

pro své okolí a sama pro sebe. Velmi vážné důsledky mohou mít i výzvy k nerespektování zákonů, pracovní a finanční vykořisťování.¹⁰⁹

Není nic nebezpečného na vzniku nové náboženské skupiny, avšak je třeba dávat pozor před jejich radikalizací, která poté může vést k nebezpečí. V České republice existují hrozby, které by mohly vést k ohrožení bezpečnosti. První je radikalizace náboženské společnosti, kdy členové dostanou příkaz k páchání trestné činnosti. Druhá hrozba je v jednotlivci, který pod vlivem sekty z vlastní iniciativy začne páchat trestnou činnost.

¹⁰⁹ OPATRŇY, Aleš.: Sekty jako pastorační problém i úkol.[online].[cit.2016-03-01]. Dostupné z http://www.knihovna.net/KNIHA/0063_t.htm.

8. Náboženská společnost Svědkové Jehovovi

Dle sčítání lidu z roku 2011 patří mezi největší náboženské skupiny v České republice s cca 13 000 členy Svědkové Jehovovi.

Náboženská společnost Svědkové Jehovovi (NSSJ, nebo jehovisté) je křesťanská náboženská společnost, která vznikla mezi léty 1870 - 1879 v Pensylvánii v USA a rozšířila se do celého světa. Za zakladatele společnosti se považuje Charles Taze Russell, který založil kroužek pro studium Bible, sami si říkali biblisté.¹¹⁰ Tato skupinka nadšenců došla k závěru, že zatím Bibli správně nikdo nepochopil a že oni byli první, kteří dostali Boží vnuknutí a odhalili pravdu. Russell zemřel v roce 1916 a spolku hrozil rozpad. Moci se však chopil smírčí soudce Joseph F. Rutherford, podařilo se mu odstranit všechny rivaly a byl zvolen prezidentem hnutí. Nastolil osobní diktaturu nazvanou theokracie a pod heslem Uvěř nebo zhyň, všechny své kritiky vyhnal. Na sjezdu v Ohio v roce 1931 začala působit pod názvem Svědkové Jehovovi, podle jména které Mojžíšovi zjevil Bůh v hořícím keři.¹¹¹

Samotní Svědkové Jehovovi nepovažují své náboženství za nové, ale za obnovení původního křesťanství. Celosvětově mají asi 16,5 milionu členů. Patří mezi největší vyznání světa. Hnutí je řízeno centralisticky a teokraticky úřadujícím prezidentem, který je volen na celý život. Prezidentovi je podřízen Řídící sbor skládající se ze třinácti mužů. Hnutí se člení na pobočky, obvody, kroužky a shromáždění a je řízeno z centrály v Brooklynu.¹¹² Svědkové Jehovovi zamítají mnoho tradičních křesťanských principů, např. nevěří v nesmrtelnost duše, peklo i očištec, odmítají nauku o Trojici, jsou přesvědčeni o brzkém konci světa, kdy dojde k Armagedonu. Zavrhnou některé tradiční křesťanské svátosti, jako např. eucharistii tedy mši svatou. Odmítají také krevní transfúzi a dříve i povinnou základní vojenskou službu. Neslaví žádné svátky, pouze tzv. památnou večeří si připomínají Ježíšovu smrt. Také se nezapojují do politiky. Za svátečný den považují sobotu. Jako povinnost každého člena je rozsáhlá propagace zejména časopisy *Strážná věž* a *Probudte se!* Jsou proslulí svou misijní činností,

¹¹⁰ ENGELHART, Vojtěch. *Kdo jsou Svědci Jehovovi?*. Řím: Křesťanská akademie, 1979, s. 11.

¹¹¹ ENGELHART, Vojtěch. *Kdo jsou Svědci Jehovovi?*. Řím: Křesťanská akademie, 1979, s. 13.

¹¹² BLEY, S. *Malý slovník sekt: sekty a nová náboženská hnutí v kontextu tradičních církví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 113.

duchovními a morálními zásadami. Členy, kteří nežijí dle přísných zásad organizace, vyřazují. S bývalými členy je přísný zákaz stýkat se i mluvit nebo pozdravit. Všechna tato jednání jsou často vnímána veřejností velice kriticky.

Osobně se mi líbí názory Svědků Jehovových v otázkách křtu. Protože si myslím, že předpokladem křtu je nutná víra a tu těžko můžeme nalézt u malých miminek. Svědkové Jehovovi tedy křtí až v dospělosti a dodržují Ježíšovu tradici, tedy křest ponořením celého těla do vody. Křest nemá charakter svátosti, ale je pouze symbolikou oddanosti Jehovovi.

PRAKTICKÁ ČÁST

1. Cíl výzkumu

Praktická část bakalářské práce navazuje na část teoretickou. Jejím cílem je prozkoumat zkušenost respondentů se životem v náboženské skupině, v tomto konkrétním případě v Náboženské skupině Svědkové Jehovovi. Pozornost bude zaměřena na důvody, které byly hlavním motivem jejich vstupu do náboženské skupiny, a pozitiva/negativa, která se svým působením v náboženské skupině spojují. Závěry práce by mohly přispět k lepšímu pochopení situací a problémů, které člověka přinutí vyhledat útočiště v náboženské skupině, a poukázat na skutečnost, že se životem v ní nejsou spjata jen pozitiva, ale i řada negativ, která nemusejí být na první pohled zřejmá. Jak ve své publikaci upozorňuje např. Opatrný, je nezbytné o náboženských skupinách správně a střízlivě informovat, aby každý člověk mohl racionálně uvážit, zda se skutečně jedná o tu správnou cestu pro něj. „*Vstup do náboženské skupiny bývá totiž vším jiným než výsledkem racionálního procesu.*“¹¹³

Výzkumné otázky:

Jaké byly příčiny pro vstup respondentů do náboženské skupiny?

Jaká nacházejí respondenti pozitiva na členství v náboženské skupině?

Jaká nacházejí respondenti negativa na členství v náboženské skupině?

¹¹³ OPATRŇÝ, Aleš: Náboženské skupiny a destruktivní kultury v České republice: Zkušenosti se náboženskými skupinami a destruktivními kultury v pastoraci v České republice. *Pastorace.cz* [online]. 2002 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.pastorace.cz/Tematicke-texty/Náboženské-skupiny-a-destruktivni-kulty-v-Ceske-republice.html>.

2. Metodologie

2.1. Metodologický rámec

Vzhledem ke stanovenému cíli výzkumu, který je zaměřen na zkoumání zkušeností se životem v náboženské skupině, byla zvolena kvalitativní metoda výzkumu. Kvalitativní výzkum je aplikován v případech, v nichž by vzhledem ke složitosti zkoumaných sociálních a psychických jevů by nebyl dostatečný přístup kvantitativní. Uplatnění nalézá např. při zkoumání pocitů, prožívání, motivace a etických hodnot apod. Nahlíží na člověka v souvislostech, usiluje o co nejlepší poznání, nengeneralizuje.¹¹⁴ Creswell in Hendl definuje kvalitativní výzkum takto: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přiměřených podmínkách.“¹¹⁵ Miovský v souvislosti s kvalitativním výzkumem uvádí následující klíčové termíny:

- jedinečnost a neopakovatelnost (kvalitativní výzkum se zabývá zkoumáním jevů, které jsou jedinečné a neopakovatelné a lidé je mohou vnímat velmi odlišně a v různých kvalitách a rovinách);
- kontextuálnost (v psychologii existuje jen málo obecně platných pravidel či zákonitostí, většina z nich je vázána jen na určitý kontext);
- procesuálnost a dynamika (zkoumaný fenomén vzniká, rozvíjí se a zaniká během procesu, který se odehrává v čase, nemá lineární průběh a vlivem různých faktorů se neustále proměňuje);
- reflexivita (výzkumník participuje na procesech, které zkoumá).¹¹⁶

Vzor pro kvalitativní výzkum představuje interpretativní paradigma, které zdůrazňuje aktivní roli individua sociální skutečnost permanentně vytvářejícího a „konstruuujícího“ (někdy se proto v této souvislosti používá označení

¹¹⁴ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), s. 35.

¹¹⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 50.

¹¹⁶ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), s. 18.

konstruktivistické paradigma).¹¹⁷ Hendl v této souvislosti uvádí následující: „*Interpretativní výzkum vychází z představy, že sociální svět je konstituován interaktivním jednáním a je pro jedince i skupiny významově strukturovaný. Proto je nutné ho vidět nejdříve očima sledovaného jedince nebo zkoumané skupiny. Tato primární rovina popisu a rozboru se na vyšší úrovni překračuje hledáním pravidel, kulturních norem a struktur, které interpretace prvního řádu ovlivňují a jichž si není jedinec obvykle vědom.*“¹¹⁸

Při přípravě kvalitativního výzkumu hraje důležitou roli plánování. Důraz je kladen na emergentnost takového plánu, tzn. schopnost pružně reagovat na změny v procesu dotazování (rozpracovávání otázek původních, pokládání otázek doplňovacích, konstrukce otázek nových). Se zohledněním skutečnosti, že kvalitativní výzkum nemá lineární průběh, jak je tomu obvykle ve výzkumu kvantitativním (vzorkování, sběr dat, analýza a interpretace jsou v tomto případě ve vzájemném cyklickém vztahu), lze při plánování kvalitativního výzkumu postupovat následovně:¹¹⁹

1. Stanovení účelu a zaměření studie.
2. Volba optimálního přístupu (kvalitativního, kvantitativního) jako hlavní výzkumné strategie.
3. Stanovení výzkumného vzorku a místa, kde bude výzkum realizován.
4. Rozvržení výzkumu do fází.
5. Návrh způsobu sběru dat a jejich následné organizace.
6. Volba vhodného způsobu analýzy dat.
7. Plánování logistiky, časového rozpisu a financování.
8. Realizace opatření pro zajištění kvality celého postupu – hlavním kritériem kvalitativního výzkumu je míra, jak se podařilo autenticky zachytit a prezentovat pohledy zkoumaných jedinců. K zajištění dostatečné kvality dat je vhodné řídit se následujícími postupy – saturace (sběr dat ukončit až tehdy, když již nepřispívají k porozumění případu), krystalizace (zohlednění různých aspektů dané problematiky), triangulace (využívání několik zdrojů dat a více prostředků pro jejich sběr), kontrola

¹¹⁷ PETRUSEK, Miloslav. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993, s. 133.

¹¹⁸ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum v pedagogice. *Web.ftvs.cuni.cz* [online]. 27. 7. 2006 [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/kvalvyzkpedhendl.pdf>.

¹¹⁹ Srov. např. Lincolnová a Guba (1985) in Hendl (2006).

interpretací pomocí informantů, delší doba angažovanosti ve výzkumu a poskytnutí úplné zprávy o výzkumu.¹²⁰

K interpretaci výzkumu byla zvolena metoda tematické analýzy. Tematická analýza (analýza témat) je nejstarší metodou obsahové analýzy vůbec. Hlavní předností této metody je, že témata (obsahy) libovolného druhu jsou tříděny do poměrně malého počtu kategorií, které musí být definovány před započítím výzkumu. Analýza témat tím představuje výraznou redukci informací.¹²¹ Braun a Clarke, které se problematikou tematické analýzy ve svém článku detailně zabývají, definují tematickou analýzu jako „*metodu pro identifikaci, analýzu a interpretaci vzorů (motivů) v rámci dat. Je minimálně organizována a popisuje příslušnou datovou sadu v (bohatém) detailu. Často však tento rámec přesahuje a interpretuje různé aspekty výzkumného tématu.*“¹²² Autorky považují tematickou analýzu za základní metodu pro kvalitativní výzkum. Uvádějí, že se jedná o první kvalitativní metodu analýzy, kterou by se výzkumní pracovníci měli učit, protože poskytuje základní dovednosti, které budou užitečné pro provádění mnoha dalších forem kvalitativní analýzy. Důraz kladou především na flexibilitu této metody. Kvalitativní analytické metody lze podle flexibility při jistém zjednodušení rozdělit přibližně na dvě skupiny. V té první se nacházejí metody, které mají určitou teoretickou nebo epistemologickou pozici. Pro některé z nich – jako je například analýza konverzace (Hutchby a Wooffitt, 1998) a interpretační fenomenologická analýza (Smith a Osborn, 2003) je charakteristická značně omezená variabilita, zejména co se způsobu využití metody týče (analýza je vedena jedním postupem). Ostatní metody – jako je například metoda zakotvené teorie (Strauss a Corbin, 1998), diskurzivní analýza (Burmam a Parker, 1993) a analýza vyprávění (Riessman, 1993) mohou nabývat různých projevů v širokém teoretickém rámci. Do druhé skupiny lze zařadit metody, které jsou na teorii a epistemologii v podstatě nezávislé, a mohou být použity v celé řadě teoretických a epistemologických přístupů. Spadá sem i tematická analýza, která v důsledku výše popsané teoretické svobody

¹²⁰ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum v pedagogice. *Web.ftvs.cuni.cz* [online]. 27. 7. 2006 [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/kvalvyzkpedhendl.pdf>.

¹²¹ MERTEN, Klaus. *Inhaltsanalyse: Einführung in Theorie, Methode und Praxis*. 2., verb. Aufl. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1995, s. 146.

¹²² BRAUN, Virginia and CLARKE, Victoria. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101. ISSN 1478-0887. Dostupné z: http://eprints.uwe.ac.uk/11735/2/thematic_analysis_revised.

představuje flexibilní a užitečný nástroj pro výzkum, který může poskytnout bohaté a detailní, přesto komplexní informace o datech.

Vzhledem k tomu, že tematická analýza v pojetí Braun a Clarke byla zvolena jako vhodný nástroj pro analýzu realizovanou v rámci praktické části této bakalářské práce, v tabulce uvádím příslušný 6 - fázový postup.¹²³

Tabulka č. 1: Fáze tematické analýzy¹²⁴

Fáze	Popis procesu
1. Seznámení se s daty	Přepis dat (v případě potřeby), čtení a opakované čtení dat, zaznamenávání počátečních nápadů.
2. Generování počátečních kódů	Kódování zajímavých vlastností těchto dat systematickým způsobem v celém souboru dat, shromažďování dat týkajících se každého kódu.
3. Hledání témat	Seskupování kódů do možných témat zahrnující všechny údaje důležité pro každé potenciální téma.
4. Revize témat	Ověřování témat ve vztahu ke kódovaným extraktům (úroveň 1) a celé sadě dat (úroveň 2) vytvářející tematickou „mapu“ analýzy.
5. Definování a pojmenování témat	Upřesnění specifik každého tématu, generování jasné definice a pojmenování každého tématu.
6. Vytvoření zprávy	Konstrukce finální analýzy, sestavení stručné, soudržné, logické, neopakující se, jednoduché a zajímavé výstupní zprávy. Výběr vhodných názorných příkladů. Tvorba argumentů ve vztahu k výzkumným otázkám.

2.2. Metoda sběru dat

Hlavní skupinu metod sběru dat v kvalitativním výzkumu tvoří naslouchání vyprávění, kladení otázek lidem a získávání jejich odpovědí. Dotazování obecně zahrnuje různé typy rozhovorů, dotazníků, škál a testů. Tyto metody lze použít buďto samostatně, jako je tomu v dotazníkových šetřeních, nebo v kombinaci s jinými metodami. Např. zúčastněné pozorování může být doplněno neformálním rozhovorem nebo dotazníkem s cílem získat další informace. Dvě krajní formy dotazování představují na jedné straně různé dotazníky s pevně danou strukturou otázek a uzavřenými otázkami, vyplňované samostatně nebo s cizí pomocí, na druhé straně volné rozhovory, jejichž struktura

¹²³ např. Merten (1995) rozlišuje v procesu tematické analýzy 3 fáze: 1) vytváření kategorií, 2) vzorkování, 3) kódování.

¹²⁴ BRAUN, Virginia and CLARKE, Victoria. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101. ISSN 1478-0887. Dostupné také z: http://eprints.uwe.ac.uk/11735/2/thematic_analysis_revised.

není předem dána a které mají v mnoha případech podobu volného vyprávění subjektu. Pak existuje určitá střední cesta v podobě polostrukturovaného dotazování, které se vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací.¹²⁵ Tato se ukázala být pro výzkum zkušeností se životem v náboženské skupině nejvhodnější.

Rozhovor¹²⁶ patří k nejobtížnějším a současně nejvýhodnějším metodám pro získávání kvalitativních dat. Při jeho zvládnutí se totiž nejedná pouze o získání potřebných sociálních dovedností a citlivosti, ale také o kultivaci schopností pozorovat a umění obě metody provázat a dokázat z nich pro výzkum vytěžit maximum. Rozhovor polostrukturovaný dokáže řešit mnoho nevýhod rozhovoru nestrukturovaného i plně strukturovaného, právě proto je v kvalitativním průzkumu velmi rozšířen. Při jeho přípravě je obvykle vytvářeno určité schéma, které je pro tazatele závazné. Toto schéma obvykle specifikuje okruhy otázek, na které se tazatel bude respondentů ptát. Obvykle je možné zaměřovat pořadí, v jakém bude jednotlivým okruhům věnována pozornost, což je dle potřeby a možností obvykle realizováno s cílem maximalizovat výtěžnost rozhovoru. Při polostrukturovaném rozhovoru je vhodné použít následné inquiry, tzn. upřesnění a vysvětlení odpovědí respondenta. Tazatel si ověří, zda odpověď správně pochopil a interpretoval, klade různé doplňující otázky a téma rozpracovává do hloubky, do jaké je to užitečné vzhledem k cílům a definovaným výzkumným otázkám. Pokračuje tak dlouho, dokud respondent poskytuje smysluplné a pro účely výzkumu relevantní odpovědi nebo dokud nevyčerpá časový limit. U polostrukturovaného rozhovoru je tedy definováno tzv. jádro, minimum témat a otázek, které musí tazatel probrat. Na toto jádro se pak nabaluje množství doplňujících témat a otázek, které se tazateli jeví jako smysluplné či vhodně rozšiřující původní zadání. Při zpracování a analýze pak může tazatel s touto „nadstavbou“ pracovat nebo ji ponechat stranou. Obvykle se však doplňující otázky ukazují být velmi užitečné a přinášejí množství kontextuálně

¹²⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 164.

¹²⁶ V některých případech se lze setkat rovněž s označením interview, Miovský (2006, s. 156) jako interview označuje takový rozhovor, který je moderovaný a prováděn s určitým cílem a účelem výzkumné studie.

vázaných informací, které mohou tazateli pomoci s lepším uchopením problému, který jej zajímá.¹²⁷

Vzhledem ke stanovenému cíli a v souvislosti s výzkumnými otázkami byly zvoleny následující okruhy otázek:

1. V jaké náboženské skupině jsou nebo byli činní?
2. Jaké byly hlavní důvody vstupu do dané skupiny?
3. Co je na náboženské skupině atraktivní?
4. Jaká byla pozitiva života ve skupině?
5. Jaké byly mínusy života ve skupině?
6. Zkušenosti a postřehy ze života v náboženské skupině?
7. Současný postoj k náboženským skupinám?

2.3. Průběh výzkumného šetření

Výzkumné šetření proběhlo během března a dubna 2016. Respondenti pro výzkum byli získáni metodou záměrného výběru, což je nejrozšířenější metoda výběru aplikovaná při kvalitativním výzkumu.¹²⁸ Jako záměrný (někdy také účelový) výběr výzkumného vzorku označujeme takový postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky na základě jejich určitých vlastností. „*Kritérium výběru je právě vybraná (určená) vlastnost (či projev této vlastnosti) nebo stav (např. příslušnost k určité sociální nebo jiné skupině). Znamená to, že na základě stanoveného kritéria cíleně vyhledáváme pouze ty jedince, kteří toto kritérium nebo soubor kritérií) splňují a současně jsou ochotni se do výzkumu zapojit.*“¹²⁹ V rámci záměrného výběru existuje několik různých strategií, které lze různě kombinovat a doplňovat dle potřeby tazatele. V tomto konkrétním případě byl

¹²⁷ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), s. 159 – 160.

¹²⁸ Hendl (2005, s. 150 an.) v této souvislosti hovoří o výběru teoretickém. Ten vymezuje takto: „*Teoreticky zaměřený výběr označuje proces sběru dat potřebných ke generování teorie, přičemž výzkumník svá data zároveň shromažďuje, kóduje a analyzuje a přitom se rozhoduje, která další data jsou zapotřebí a kde se dají získat. Sběr dat je řízen vznikající teorií.*“

¹²⁹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), s. 135.

zvolen výběr záměrný prostý, který představuje nejjednodušší variantu metody záměrného výběru. Jeho princip spočívá v tom, že bez uplatnění dalších specifických metod či strategií vybíráme mezi potenciálními účastníky výzkumu (tj. účastníky splňujícími určité kritérium nebo soubor kritérií) toho, který je pro účast ve výzkumu vhodný a současně s ní také souhlasí. Tento způsob výběru nalézá uplatnění zejména v případech, kdy se nejedná o příliš velký potřebný výběrový soubor a osoby náležející do základního souboru jsou poměrně snadno dostupné. Jednotlivé rozhovory byly předem domluveny přes známé a kolegy z práce. Formulace otázek závisela vždy na ochotě a schopnosti respondenta odpovídat. Jednotlivé rozhovory probíhaly po vzájemné dohodě v příslušný den, čas a na předem určeném místě. Délka rozhovoru trvala vždy kolem půl hodiny. Rozhovoru předcházelo krátké představení a byla vysvětlena podstata šetření.

3. Charakteristika respondentů

Za účelem výzkumu byli osloveni 4 lidé, tři ženy a jeden muž, kteří byli v minulosti činní v náboženské skupině Svědkové Jehovovi. Vzhledem k požadavku anonymity respondentů směřujícímu k zajištění maximální pravdivosti a objektivnosti jimi poskytnutých odpovědí jsou zde uvedeny pouze údaje o jejich věku, nejvyšším dosaženém vzdělání, zaměstnání a rodinném stavu. Křestní jména, s nimiž je pracováno za účelem snazší identifikace respondentů, jsou smyšlená.

Alena, č. 1

Prvním respondentem byla žena ve věku 61 let, středoškolského vzdělání, důchodkyně, rozvedená. V minulosti působila v náboženské skupině Svědkové Jehovovi, do které vstoupila ve věku 38 let poté, co se rozvedla a zůstala sama se dvěma dětmi. Skupinu opustila po cca 13 letech, kdy u ní došlo k jakémusi „vystřízlivění“ a negativa života v ní převážila nad pozitivy.

Veronika, č. 2

Druhým respondentem byla žena ve věku 41 let, vysokoškolského vzdělání, OSVČ, rozvedená. V minulosti působila v náboženské skupině Svědkové Jehovovi, do které vstoupila ve věku 30 let, když byla na mateřské dovolené se třetím dítětem. Skupinu opustila poté, co se rozvedla (po cca 8 letech), protože se musela naplno věnovat dětem, které zůstaly v její péči.

Simona, č. 3

Třetím respondentem byla žena ve věku 37 let, středoškolského vzdělání, recepční, svobodná. V minulosti působila v náboženské skupině Svědkové Jehovovi, do které vstoupila ve věku 26 let, kdy se nacházela ve fázi „hledání sebe sama“. Ze skupiny byla vyloučena po cca 5 letech, když si našla partnera „zvnějšku“.

Kamil, č. 4

Čtvrtým respondentem byl muž ve věku 40 let, středoškolského vzdělání, technik, ženatý. V minulosti působil v náboženské skupině Svědkové Jehovovi,

do které vstoupil ještě v pubertálním věku, těsně před nástupem na střední školu. Skupinu opustil po cca 10 letech, když se jeho názory začaly rozcházet s názory jejích vedoucích představitelů.

4. Analýza zjištěných dat

Ke zpracování údajů získaných na základě polostrukturovaného rozhovoru byla zvolena metoda tematické analýzy. Nejprve byly na základě extraktů vytvářeny kódy, které se následně spojily do subtémat, která ve výsledku zastřešila tři témata – Důvody vstupu do náboženské skupiny Svědkové Jehovovi, Pozitiva spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi a Negativa spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi. Uvedená témata se vztahují k cíli, který byl vytyčen v úvodní kapitole výzkumné části práce.

Téma č. 1 Důvody vstupu do náboženské skupiny Svědkové Jehovovi

- Rodina
- Nespokojenost s vlastním životem
- Vlivy okolního prostředí

Téma č. 2: Pozitiva spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi

- Posílení sociálních vazeb
- Vzájemné chování členů skupiny
- Vnesení řádu do života

Téma č. 3: Negativa spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi

- Postavení v náboženské skupině
- Povinnosti členů
- Důsledky vystoupení (vyloučení) ze skupiny
- Dopady na osobní a rodinný život.

Tabulka č. 2: Důvody vstupu do náboženské skupiny Svědkové Jehovovi

Subtéma	Kódy
Rodina	Dysfunkční rodina
	Problémy v partnerských vztazích
Nespokojenost s vlastním životem	Vyhlídky na zlepšení neutěšené životní situace
	Stres a shon moderní doby
	Psychické vyčerpání
	Hledání sebe sama
	Zvědavost
	Potřeba někam patřit
Vlivy okolního prostředí	Souhra okolností
	Aktivita členů skupiny
	Pozitivní zkušenosti známého

Tabulka č. 3: Pozitiva spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi

Subtéma	Kódy
Posílení sociálních vazeb	Množství sociálních kontaktů
	Náhrada chybějící rodiny a přátel
	Podpora a pomoc při řešení nelehkých životních situací
Vzájemné chování členů skupiny	Vzájemná úcta a respekt
	Budování pocitu výjimečnosti
Vnesení řádu do života	Absence kriminality
	Stabilita a klid
	Nalezení smyslu života
	Oproštění od materiálu
	Orientace na věci „skutečně“ důležité
	Učení disciplíně
	Náplň volného času
	Nutnost podřídit se autoritám
Nedostatek času na projevy mladické nerozvážnosti	

Tabulka č. 4: Negativa spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi

Subtéma	Kódy
Postavení v náboženské skupině	Nerovné postavení majetných a nemajetných
	Nerovné postavení mužů a žen
	Pouze řádoví členové
Povinnosti členů	Poskytování finančních příspěvků
	Nemožnost vyjádřit vlastní názor
	Omezování osobních práv a svobod
	Práce pro skupinu bez nároku na plat
	Přesvědčování nečlenů
	Nutnost podřídit se autoritám
Důsledky vystoupení (vyloučení) ze skupiny	Ignorace, projevy pohrdání
	Odříznutí od přátel
	Ztráta životních jistot
Dopady na osobní a rodinný život	Rozvrácení rodiny
	Nemožnost nalézt si partnera mimo skupinu

Téma č. 1: Důvody vstupu do náboženské skupiny Svědkové Jehovovi

Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že důvody, proč lidé vstupují do nějaké náboženské skupiny, jsou různé. Vždy záleží na povaze a individualitě jedince, jak je schopen řešit situace a problémy, se kterými je v životě konfrontován. Náboženské důvody se neukazují být v naprosté většině případů tím rozhodujícím.

Subtéma č. 1: Rodina

První subtéma, které bylo stanoveno v rámci tématu „Důvody vstupu do náboženské skupiny Svědkové Jehovovi“ je „Rodina“. Při vstupu do náboženské skupiny totiž sehrávají významnou roli vztahy v rodině, ať již v té nejbližší (nukleární), nebo širší. Obecně platí, že členové funkčních rodin jsou vůči vábení nejrůznějších skupin (nejen náboženských) méně náchylní.

Kód „Dysfunkční rodina“: „... od 12 let jsem žila pouze s otcem a od 18 let sama. V době, kdy jsem se přidala ke Svědkům Jehovovým, jsem byla i bez partnera“ (Simona, č. 3). **Kód „Problémy v partnerských vztazích“:** „Zůstala jsem sama po rozvodu s dvěma dětmi“ (Alena, č. 1).

Subtéma č. 2: Nespokojenost s vlastním životem

Druhé subtéma, které bylo stanoveno v rámci tématu „Důvody vstupu do náboženské skupiny Svědkové Jehovovi“ je „Nespokojenost s vlastním životem“. Náboženské skupiny, svědky Jehovovy nevyjímaje, jsou mnohdy útočištěm lidí osamělých, špatně komunikujících, jinými nepřijímaných nebo lidí různě radikálně orientovaných, někdy se značnou averzí vůči sobě samotným. Klasický stoupenec náboženské skupiny tedy něčím v životě trpěl (někdy ani není schopen formulovat, čím) a v náboženské skupině našel domnělý nebo skutečný lék na svou bolest či nouzi.

Kód „Vyhlídky na zlepšení neutěšené životní situace“: *„Asi jsem hledala místo, ve kterém by se dalo žít v lepších podmínkách, na což mě také při prvním setkání nalákali. Myslím si, že jsem při prvním rozhovoru s nimi svou samotu dávala hodně najevo a fakt, že by zase mohlo být o něco lépe, mě hodně přitahoval“* (Alena, č. 1). **Kód „Stres a shon moderní doby“:** *„Neměla jsem čas na žádný duchovní rozvoj, např. zvyšování si vzdělání, nebo jakékoliv jiné činnosti na rozvoji osobnosti“* (Veronika, č. 2). **Kód „Psychické vyčerpání“:** *„Byla jsem bez práce a psychicky na dně“* (Alena, č. 1). *„Z neustálého honění za výdělkem a starosti o domácnost jsem byla psychicky vyčerpaná“* (Veronika, č. 2). **Kód „Pocity nedocenění“:** Tento pocit zažívala z respondentů pouze Veronika. Ta v souvislosti s pozitivy života v náboženské skupině jmenovala zvýšení sebevědomí a získání nových, milujících přátel. Na doplňující otázku, zda se doma cítila méněcenná, reagovala takto: *„To snad ani ne, ale znáte to.... Manžel mě za nic nepochválil. Všichni mou péči považovali za samozřejmost. Děti zlobí, ať se snažíte ze všech sil. Někdy je to nad obyčejnou ženskou moc. Tady mně vždycky lichotili, považovali si mě. Chválili i za malé úspěchy.“* **Kód „Hledání sebe sama“:** *„Asi jsem se hledala. Svědkové Jehovovi nebyla moje první skupina, ke které jsem se přidala. Jako mladistvá jsem se přidala k punkerům, nosila jsem číro, nechala jsem si udělat tetování. Chvíli jsem žila i ve squatu. Pak jsem se aktivně účastnila v boji za práva zvířat, proti potratům, pak jsem byla veganka. Tento život věčného boje proti něčemu mě nenaplňoval“* (Simona, č. 3). **Kód „Zvědavost“:** *„Byl jsem mladý, nenaplněný a zvědavý“* (Kamil, č. 4).

Subtéma č. 3: Vliv okolního prostředí

Třetí subtéma, které bylo stanoveno v rámci tématu „Důvody vstupu do náboženské skupiny Svědkové Jehovovi“ je „Vlivy okolního prostředí“. Vlivy prostředí představují další významný faktor ovlivňující rozhodnutí lidí vstoupit či nevstoupit do náboženské skupiny. Roli zde sehrávají především přesvědčování ze strany členů skupiny a pozitivní zkušenosti přátel či známých. Z níže uvedeného vyplývá, že jistou roli v tomto ohledu sehrává rovněž souhra okolností, resp. náhoda.

Kód „Aktivita členů skupiny“: *„Jednou u nás u dveří zazvonili a nechali brožuru, Strážnou věž nebo jak se to jmenuje. Brožuru jsem si přečetl, ani nevím proč. Jak říkám, víra mě vždycky zajímala. Přál jsem si, aby všechny ty pěkné věci, o kterých píší, byly pravda. Bral jsem to jako pohádku“* (Kamil, č. 4). **Kód „Souhra okolností“:** *„Čekala jsem na vlakovém nádraží na zpožděný vlak a oni zrovna stáli ve vestibulu. Nevím ani proč, ale vzala jsem si časopis a zapovídala se s paní, která ho nabízela“* (Simona, č. 3). **Kód „Pozitivní zkušenosti známého“:** *„Vstoupila (kamarádka) k Jehovistům asi rok přede mnou. Předtím proházela manželskou krizí a rozvedla se, byla na tom velice špatně. Jakmile vstoupila k Jehovistům, úplně rozkvetla. Uklidnila se a přestala se stresovat nepodstatnými věcmi a duchovně velice vyžrála. Závíděla jsem jí“* (Veronika, č. 2).

Téma č. 2: Pozitiva spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi

Jaká jsou pozitiva, která si bývalí členové náboženské skupiny Svědkové Jehovovi s členstvím v ní spojují? Z analýzy rozhovorů vyplývá, že většina považuje za hlavní přínos členství v náboženské skupině skutečnost, že dokáže svým členům na určitou dobu generovat pocit, že někam patří. Jedinec zde může navázat nová přátelství, členství ve skupině mu může vnést do života jistotu a řád. V krizových situacích náboženská skupina nabídne potřebným pomocnou ruku a pomůže jim překonat nelehké životní situace. Uvedená pozitiva však z dlouhodobějšího hlediska nedokáží převážit níže uvedená negativa. Ta mají za následek to, že někteří z respondentů (jmenovitě Alena a Simona), při zpětném

pohledu na své členství v náboženské skupině Svědkové Jehovovi žádná pozitiva nespatřují.

Subtéma č. 1 Posílení sociálních vazeb

První subtéma, které bylo stanoveno v rámci tématu „Pozitiva spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi“, je „Posílení sociálních vazeb“. Této oblasti přikládají všichni respondenti velký význam – s působením v náboženské skupině si spojují navázání nových přátelství, množství sociálních kontaktů (možnost popovídat si, podělit se o své starosti) a pomoc a podporu v nelehkých životních situacích.

Kód „Množství sociálních kontaktů“: *Přišla jsem do kontaktu s jinými lidmi než s dětmi doma*“ (Alena, č. 1). *„Setkávala jsem se s lidmi, mohla jsem si popovídat a podělit se o své starosti“* (Veronika, č. 2). **Kód „Náhrada chybějící rodiny a přátel“:** *„Náboženská skupina mi nahradila chybějící rodinu a přátele“* (Simona, č. 3). **Kód „Podpora a pomoc při řešení nelehkých životních situací“:** *„Svědkové nabízí jednoduché řešení nelehkých životních situací“* (Alena, č. 1).

Subtéma č. 2 Vzájemné chování členů skupiny

Druhé subtéma, které bylo stanoveno v rámci tématu „Pozitiva spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi“, je „Vzájemné chování členů skupiny“. Byť by se toto subtéma mohlo zdát ve srovnání s ostatními subtématy méně podstatné, opak je pravdou. Dnešní uspěchaná doba totiž rozvoji mezilidských vztahů právě neprospívá, čehož jsou si náboženské skupiny vědomy a staví na tom. Pro vzájemné jednání jejich členů je tedy charakteristická slušnost, úcta a respekt, čehož si respondenti váží. V těch, kteří se cítí v běžném životě nedocenění, vzbuzuje vnitroskupinové jednání pocit výjimečnosti.

Kód „Vzájemná úcta a respekt“: *„... aniž by mě znali, chovali se ke mně od začátku přátelsky, zdvořile a ochotně“* (Alena, č. 1). *„Ke mně se vždy všichni včetně nejvyšších představitelů chovali slušně a s respektem“* (Veronika, č. 2). **Kód „Budování pocitu výjimečnosti“:** *„Fakt jsem si myslela, že jsem výjimečná“* (Veronika, č. 2).

Subtéma č. 3: Vnesení řádu do života

Třetí subtéma, které bylo stanoveno v rámci tématu „Pozitiva spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi“, je „Vnesení řádu do života“. Vnesení řádu do života, nalezení klidu, míru a harmonie je většinou tím, co lidé v náboženských skupinách hledají. Respondenti v tomto smyslu zmiňují nalezení smyslu života, oproštění od materiálna a orientaci na věci, které jsou v životě důležité.

Kód „Nalezení smyslu života“: „... byl to pro mě smysl života, něco, co mě neskutečně naplňovalo. Cítil jsem, že nic než víru k životu nepotřebuji. Všechno jsem podrobil Bohu a Bůh byl ke mně laskavý“ (Kamil, č. 4). **Kód „Stabilita a klid“:** „Chtěla jsem stálého a věrného partnera a konečně klid“ (Simona, č. 3). **Kód „Oproštění od materiálna“:** „Přestala jsem se zabývat materiálními záležitostmi a začala jsem pracovat na svém duchovním rozvoji“ (Veronika, č. 2). **Kód „Orientace na věci „skutečně“ důležité“:** „Přestala jsem se stresovat maličkostmi, jako je např. neumyté nádobí. Utracené peníze se zase nějak vydělají, a jestli jich bude o něco méně než dřív, mě už taky netrápí. V životě jsou důležitější věci“ (Veronika, č. 2). **Kód „Nutnost podřídit se autoritám“:** Někomu se může zdát výhodné, že v podstatě za ně skupina rozhoduje, diktuje mu, co má dělat, jak má mluvit, jak má trávit volný čas“ (Simona, č. 3). **Kód „Náplň volného času“:** „Trávil jsem spoustu svého volného času se svědky. Navštěvoval jsem čtyřikrát týdně shromáždění, četl veškerou literaturu“ (Kamil, č. 4). **Kód „Absence kriminality“:** „... u jehovistů prakticky neexistuje kriminalita. Nikdy jsem se také u nich nesetkala s tím, že by někdo někomu něco ukradl nebo zatajil“ (Alena, č. 1). **Kód „Učení disciplíně“:** Alena jako pozitivum označuje i rozvoj disciplinovanosti, a to i u malých dětí. „Možná ještě malé plus a to takové, že jejich přednášek, které bývají především v neděli, se účastní i malé děti, které tak zároveň učí disciplíně“. Na doplňující otázky, které směřovaly ke zjištění, o jak malé děti se jedná, odpověděla, že o všechny věkové kategorie. I novorozenci musí být při setkáních úplně zticha. Kamil (č. 4) v této souvislosti zmiňuje nedostatek času na projevy mladické nerozvážnosti. „Neměl jsem čas na vylomeniny, vyhnuly se mi drogy i alkohol a to jen díky lásce, kterou jak jsem tehdy věřil, mi dává Bůh.“

Téma č. 3: Negativa spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi

Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že s působením v konkrétní náboženské skupině je spojena celá řada negativ. Ta se týkají postavení v rámci skupiny, povinností jejích členů, vystoupení ze skupiny i dopadů, které má činnost ve skupině na osobní a rodinný život respondentů. Zkušenosti respondentů s náboženskou skupinou Svědkové Jehovovi jsou negativní do té míry, že by již znovu nezvažovali členství v ní. Nejrazantnější je v tomto ohledu Alena (č. 1), která na základě své zkušenosti už nechce mít s náboženstvím nic společného. Simona (č. 3) na otázku, jaký postoj v současnosti zaujímá k náboženským skupinám, uvedla: *„Ke Svědkům Jehovovým už zamítavý. Ostatním náboženstvím se nebráním“*. Veronika (č. 2) sice chápe lidi, pro které vstoupení do náboženské skupiny představuje únik z každodenního stresu, avšak v současnosti zastává ten názor, že procitnutí z prvotního opojení (pokud k němu vůbec dojde), je těžké a bolestivé. Asi nejméně negativní stanovisko k této náboženské skupině zaujímá Kamil (č. 4): *„Pokud to někomu vyhovuje... Myslím, že jsem dost tolerantní. Ale já jsem nyní spokojený a již bych se ke Svědkům Jehovovým nevracel.“*

Subtéma č. 1: Postavení v náboženské skupině

První subtéma, které bylo stanoveno v rámci tématu „Negativa spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi“, je „Postavení v rámci náboženské skupiny“. Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že i když to není na první pohled patrné, uvnitř náboženských skupin existuje jistá hierarchie. Rozlišováno je mezi bohatými a chudými, muži a ženami a odpovědi nastolují i otázku existence jakési elity, vládnoucí třídy, mezi kterou se řadový člen nemůže dostat ani po mnohaletém působení ve skupině.

Kód „Nerovné postavení majetných a nemajetných“: Veronika (č. 2) na otázku, zda-li se vedení skupiny chovalo ke všem členům stejně uctivě, uvedla: *„Když se na to dívám zpětně, tak asi ne.“* Na doplňující otázku směřující k zjištění důvodů nadstandardního chování vůči její osobě odpověděla: *„Asi proto, že mé dobrovolné příspěvky činily i desítky tisíc měsíčně“*. **Kód „Nerovné postavení mužů a žen“:** Na otázku, jaké bylo její postavení u svědků Jehovových, Veronika

(č. 2) uvedla: „Byla jsem řadovým členem. Právo kázat a vyučovat mají u Jehovistů pouze muži“. Na doplňující otázku směřující k identifikaci postavení žen z pohledu svědků Jehovových odpověděla: „Viděla bych to podobně jak u katolíků, tam se taky nesetkáte s farářkou. I když lze říct, že mají ženy nižší postavení než muži“. **Kód „Pouze řadoví členové“:** „Byla jsem řadovým členem“ (Veronika, č. 2). „Pouze jako řadový člen“ (Simona, č. 3).

Subtéma č. 2: Povinnosti členů

Druhé subtéma, které bylo stanoveno v rámci tématu „Negativa spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi“, je „Povinnosti členů“. Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že s působením v náboženské skupině je spojena celá řada povinností, které nejsou vždy zcela v souladu s ustanoveními klíčových lidskoprávních a občanskoprávních dokumentů. Jedná se o nemožnost vyjádřit vlastní názor, omezování osobních práv a svobod, nutnost podřídit se autoritám, přesvědčování nečlenů, bezplatnou práci pro skupinu a poskytování finančních příspěvků.

Kód „Poskytování finančních příspěvků“: „Mnozí lidé, kteří se stanou členy Jehovistů, jsou schopni jim dát veškerý svůj majetek“ (Alena, č. 1). „Jakmile jsme se rozvedli, přišla jsem o značné peníze, financování „mého koníčku“ začalo být pro mě stále větší zátěží“ (Veronika, č. 2). **Kód „Nemožnost vyjádřit vlastní názor“:** „Dokud člověk skáče, jak vedení sboru píská, je vyzdvihován a uznáván, následně, jakmile začne upozorňovat na některé nedostatky a zbrzdí se odvod financí, je naopak postupně vyčleňován, až zatracován, aby neovlivňoval negativně ostatní“ (Veronika, č. 2). „Člověk ztrácí svobodnou vůli. Není respektován jiný názor. Pokud jednou chcete prosadit svůj názor, je zle“ (Kamil, č. 4). **Kód „Omezování osobních práv a svobod“:** „Neustálá kontrola ze strany dozorců i mezi jednotlivými členy navzájem“ (Alena, č. 1). „Člen nemá nárok na soukromí ani na dovolenou“ (Simona, č. 3). **Kód: „Nutnost podřídit se autoritám“:** „Řadový člen nemá možnost o čemkoliv rozhodovat, pouze poslouchá nařízení vedoucích členů“ (Simona, č. 3). „Řadový člen je pouze ovečkou ve stádu, vše co dělá je jen pro blaho nejvyšších představitelů“ (Alena, č. 1). **Kód „Přesvědčování nečlenů“:** Kamil (č. 4) považuje přesvědčování nečlenů za asi největší negativum spojené s působením ve skupině. Doslova

k tomuto uvádí: „Úplně jsem nesnášel chození dům od domu a přesvědčování lidí a kázání lidem, kteří o nás nejevili zájem.“ Na doplňující otázky směřující k zjištění, jak toto přivádění k víře v praxi vypadalo, odpověděl, že si dopředu připravovali scénky, kterými se následně prezentovali. „Když se ale lidé začali hodně ptát a já jsem musel rychle hovořit a předat nějakou novou myšlenku, koktal jsem a nešlo mi to. Tohle jsem nikdy neuměl,“ doplnil. **Kód „Práce pro skupinu bez nároku na plat“:** Tuto problematiku nastínila v rozhovoru pouze Alena (č. 1). „... spousta času odpracovaných bez platu“.

Subtéma č. 3: Důsledky vystoupení (vyloučení) ze skupiny

Třetí subtéma, které bylo stanoveno v rámci tématu „Negativa spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi“, je „Důsledky vystoupení (vyloučení) ze skupiny“. Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že po opuštění skupiny se setkávali jednak s negativními reakcemi bývalých přátel, kteří členy zůstali (v lepším případě ignorace, v horším projevy pohrdání), někteří z nich zažívali i pocity existenční nejistoty. Pouze Veronika (č. 2) nespojuje své opuštění skupiny s žádnými negativními důsledky. „Nebyla jsem schopna takové finanční podpory a ani jsem neměla čas se aktivně podílet na „misijní činnosti“. Myslím si, že mě už nepotřebovali,“ uvádí.

Kód „Ignorace, projevy pohrdání“: Tento aspekt související s opuštěním skupiny poměrně těžce nesla respondentka Alena (č. 1). „Nejhorší pro mě byly situace, když jsem se po odchodu z náboženské skupiny s někým potkala třeba na ulici. To, že se mně vyhýbali, to by nebylo tak strašné, i když ze začátku mě to hodně mrzelo, protože jsem se se spoustou lidí dobře znala a byli jsme přátelé. Nejhorší byla jedna zkušenost, když jsem šla po ulici a jeden z bývalých přátel na mě plivnul. To byla pro mě ta největší potupa“. Na doplňující otázku směřující ke zjištění, jak se potom cítila, odpověděla: „Jako odpad, který nikoho nezajímá“. Kamil (č. 4) v této souvislosti uvádí: „Někdy se setkáváme na ulici, někteří mě přehlížejí, což je většina a s jinými si vyměníme pouze pozdrav. To je ale vše. Už to není co dřív“. **Kód „Odříznutí od přátel“:** „Jakmile jsem vystoupila ze skupiny, přišla jsem najednou o všechny přátele“ (Alena, č. 1). „Věděl jsem, že o všechny kamarády a známé přijdu“ (Kamil, č. 4). **Kód „Ztráta životních jistot“:** „Jedinec, který nedobrovolně opustí náboženskou skupinu, stejně jako já,

ztrácí najednou své místo v životě, nemá ze dne na den za náboženskou skupinu náhradu. Žije ve strachu, že ho společnost nepřijme, člověk je najednou sám“ (Alena, č. 1). „Nejvíce jsem měl strach z toho, že už nenajdu cestu k Bohu“ (Kamil, č. 4).

Subtéma č. 4: Dopady na osobní a rodinný život

Čtvrté subtéma, které bylo stanoveno v rámci tématu „Negativa spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi“, je „Dopady na osobní a rodinný život“. Kromě Kamila, který hovoří o jistých problémech v této oblasti pouze v souvislosti se vstupem do náboženské skupiny, všichni ostatní respondenti uvádějí, že se členství v náboženské skupině negativně odrazil na jejich osobním a rodinném životě.

Kód „Rozvrácení rodiny“: *„Vlastní děti se ode mne odvracejí, nedůvěřují mi a říkají, že jsem zatracená“ (Alena, č. 1). „Jehovisti mě odtrhli od rodinného života. Přestala jsem se starat o rodinu, protože manžel nechtěl na víru přistoupit a také nedovolil, abych s sebou brala děti. Zlobila jsem se na něj, tak jsem odmítala péči o rodinu“ (Veronika, č. 2).* **Kód „Nemožnost nalézt si partnera mimo skupinu“:** *„Našla jsem si přítele mimo svědky Jehovovi, žili jsme sexuálním životem a to bylo nepřijatelné“ (Simona, č. 3).*

5. Shrnutí výzkumných šetření, srovnání s odbornou literaturou

V této kapitole je shrnuto výzkumné šetření, z něhož vyplynula témata Důvody vstupu do náboženské skupiny Svědkové Jehovovi (rodina, nespokojenost s vlastním životem, vlivy okolního prostředí), Pozitiva spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi (posílení sociálních vazeb, vzájemné chování členů skupiny, vnesení řádu do života) a Negativa spojená s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi (postavení v náboženské skupině, povinnosti členů, důsledky vystoupení (vyloučení) ze skupiny, dopady na osobní a rodinný život). Výsledky praktické části práce jsou srovnány s poznatky obsaženými v teoretické části práce a odborné literatuře.

Náboženské skupiny představují fenomén, který je v moderní společnosti všudypřítomný. Jejich rozvoj je důsledkem pro současnou dobu charakteristického shonu a stresu, které navíc provází vzájemné odcizení do značné míry související s rozvojem používání komunikačních a informačních technologií.

Praktická část práce prokázala, že důvody, proč lidé vstupují do náboženské skupiny Svědkové Jehovovi, jsou různé. Vždy záleží na povaze a individualitě jedince, jak je schopen řešit situace a problémy, se kterými je v životě konfrontován. Z odpovědí respondentů vyplývá, že člověk, který dobrovolně vstoupí do nějaké náboženské skupiny, je sám se sebou nebo se svým životem nespokojený a hledá cestu, po které se má vydat. Tím, co hledá, je vnitřní klid, řád, v některých případech i vůdčí autorita, které se lze podřídit. „*Byla jsem bez práce a psychicky na dně. Asi jsem hledala místo, ve kterém by se dalo žít v lepších podmínkách*“ (Alena, č. 1). „*Z neustálého honění za výdělkem a starosti o domácnost jsem byla psychicky vyčerpaná. Neměla jsem čas na žádný duchovní rozvoj, např. zvyšování si vzdělání, nebo jakékoliv jiné činnosti na rozvoji osobnosti. Honili jsme se pouze za penězi, ale duše strádala*“ (Veronika, č. 2). „*Asi jsem se hledala... Ten život věčného boje proti něčemu mě nenaplňoval. Chtěla jsem stálého a věrného partnera a konečně klid*“ (Simona č. 3). Dalšími motivy jsou problémy v rodinném nebo partnerském životě. Každý tyto starosti řeší jiným způsobem, někdo alkoholem, jiný může zase spadnout do drogové závislosti. Někomu může přinést útěchu vstup do náboženské skupiny, která mu

může nahradit chybějící rodinu a porozumění. „Manžel mě za nic nepochválil. Všichni mou péči považovali za samozřejmost. Děti zlobí, ať se snažíte ze všech sil. Někdy je to nad obyčejnou ženskou moc“ (Veronika, č. 2). „Rodiče se rozvedli, když jsem byla ještě malá, potom jsem žila s otcem v jednopokojové garsonce a nechoval se vždy, jak by měl“ (Simona, č. 3). Svou roli hraje i frekventovaný pocit nedocenění a touha po uznání. „Manžel mě za nic nepochválil. Všichni mou péči považovali za samozřejmost“ (Veronika, č. 2). Opomenout nelze ani touhu po náboženství, přiblížení se k Bohu. „Jako dítě jsem chodil s prarodiči do kostela, jsem i pokřtěný. Rodiče ale byli pouze matrikoví katolíci, což mi docela vadilo. K víře jsem měl vždycky blízko“ (Kamil, č. 4). Výsledky praktické části práce korespondují se zjištěními z části teoretické. V té byly jako hlavní důvody vstupu do náboženských skupin v souladu s klasifikací Vágnerové prezentovány hledání autority a řádu, hledání smyslu života, dysfunkční rodina, potvrzení významnosti a protest.¹³⁰ Realizované šetření nicméně u žádného z respondentů neprokázalo jako motiv protest, který je charakteristický pro mladé lidi vstupující do náboženských skupin.¹³¹ Přestože jeden z respondentů se stal členem náboženské skupiny Svědkové Jehovovi v pubertě, v tomto konkrétním případě byl jeho důvod jiný – hledání víry. Náboženský aspekt jako samostatný důvod pro vstup do náboženské skupiny sice v teoretické části práce zmiňován není, ale lze jej zařadit pod motiv „hledání smyslu života“. Např. Opatrný připouští existenci jakéhosi „hladu po religiozitě“ a uvádí, že řada lidí nějakým způsobem religiozní dimenzi svého života hledá – a to i v náboženských skupinách.¹³² Výčty motivů pro vstup do náboženské skupiny z pera dalších autorů se od představeného pojetí Vágnerové na první pohled liší, některé jsou širě pojaté, jiné mají naopak užší zaměření, některé se týkají populace jako celku, jiné cílí spíše na konkrétní skupiny (mládež, senioři). Např. dle Opatrného jsou ohroženi především lidé z typicky špatného rodinného prostředí (dysfunkční rodina, alkoholismus v rodině apod.), jednotlivci z rodin nábožensky povrchních, kteří v dospívání či rané dospělosti zatouží po opravdovém a ne pouze zvykovém náboženském životě,

¹³⁰ Srov. Vágnerová (2002, s. 380).

¹³¹ Dospívajícími, kteří hledají útočiště v náboženských skupinách, se v diplomové práci „Sekty v ČR, možnosti poradenství na středních školách, prevence manipulativního působení na mládež“ z roku 2013 zabývá Knotková.

¹³² OPATRŇÝ, Aleš: Náboženské skupiny jako pastorační problém i úkol: Orientace v pastorační a některé zkušenosti. *Knihovna.net* [online]. Změněno 18. června 2013 [cit. 2016-04-29]. Dostupné z: http://www.knihovna.net/KNIHA/0063_t.htm.

odrůstající děti velmi autoritativních otců, které na prahu dospělosti hledají silnou autoritu, děti z rodin citově chladných, jedinci, kteří touží po maximalistických formách náboženství (elitní výběr členů apod.), které běžné církve neuspokojí a lidé zklamaní nebo neuznávaní svým okolím.¹³³ Při detailnějším zkoumání je však brzy patrné, že výčty důvodů, byť odlišně pojaté, se do značné míry překrývají.

Druhým tématem stanoveným v rámci praktické části práce byla pozitiva spjatá s působením v náboženské skupině Svědkové Jehovovi. Na základě odpovědí respondentů lze za hlavní pozitivum členství v náboženské skupině označit skutečnost, že v ten daný moment nabídne pomocnou ruku a pomůže jedinci překonat nelehké životní situace „*Setkávala jsem se s lidmi, mohla jsem si popovídat a podělit se o své starosti*“ (Veronika, č. 2). Náboženská skupina nabízí a na určitou dobu poskytne svému členovi duševní útěchu a naplnění smyslu života. Lidé nachází v náboženské skupině smysluplnou činnost, umožní jedinci být v klidu, studovat nebo rozjímat. Jedinec zde může nalézt pospolitost bratří, organizaci života, životní jistotu nebo podporu. „...*byl to pro mě smysl života, něco, co mě neskutečně naplňovalo*“ (Kamil, č. 4). K pozitivům lze zařadit i absenci kriminality uvnitř skupiny a negativní postoj k některým nežádoucím společenským jevům (alkohol, drogy apod.). „... *u jehovistů prakticky neexistuje kriminalita. Nikdy jsem se také u nich nesetkala s tím, že by někdo někomu něco ukradl nebo zatajil*“ (Alena, č. 1). „*Neměl jsem čas na vylomeniny, vyhnuly se mi drogy i alkohol...*“ (Kamil). Jako poměrně významný pozitivní aspekt lze uvést i úctu a respekt. „*Tady mně vždycky lichotili, považovali si mě. Chválili i za malé úspěchy*“ (Veronika, č. 2). Z výsledků průzkumu nicméně vyplynulo, že projevy uznání jsou úzce spojeny s finanční stránkou, resp. s objemem prostředků, které člen náboženské skupině poskytuje. Méně majetným řadovým členům se takových poct nedostává. Pozitiva života v náboženské skupině úzce souvisí s důvody vstupu, které byly představeny výše. Odborná literatura v souladu s trendem „démonizace“ náboženských skupin preferuje spíše výčty negativ s členstvím v nich spojených. Jistá pozitiva prezentují ve své publikaci např. Machová a Kubátová, které v souvislosti jmenovitě s náboženskou společností Svědkové Jehovovi zmiňují funkci záchranné sociální sítě. Autorky hovoří rovněž

¹³³ Srov. např. Opatrný (2002).

o proklamovaném odmítání drog, alkoholu, promiskuity, hazardu a spekulací, prezentaci pozitivních etických hodnot. Jimi rovněž uváděné kladení důrazu na harmonický rodinný život však na zkoumanou skupinu aplikovatelné není, protože v naprosté většině případů se členství v ní negativně odrazilo na soukromí respondentů.¹³⁴ Jednoznačně negativně se k náboženským skupinám nestaví ani Lužný: „*Pro řadu dospívajících mohou (náboženské skupiny) v tomto dramatickém období hledání sebe sama (které bývá často spojeno s odmítáním všech tradičních vnějších autorit) představovat přijatelnou formu socializace. Řada těchto skupin např. striktně odmítá sexuální promiskuitu nebo požívání drog (včetně alkoholu a tabáku), nabízí jasnou a pevnou strukturaci času jedince a místo bezobsažného „flákání“ předepisuje svým stoupencům nejrůznější formy „práce“. Nová náboženství mohou být prostředím hledání odpovědi na otázky smyslu existence a vytváření hodnotových orientací.*“¹³⁵

I navzdory existenci řady pozitiv členství v náboženské skupině praktická část práce prokázala, že negativa převažují. Za nejvíc problematické lze označit psychické dopady, které mohou být pro slabší individua zcela likvidační. Jedná se o budování závislosti na náboženské skupině, manipulaci s lidmi, omezování svobody myšlení, potlačování odlišných názorů apod. „*Člověk ztrácí svobodnou vůli. Není respektován jiný názor. Pokud jednou chcete prosadit svůj názor, je zle*“ (Kamil, č. 4). „*Řadový člen nemá možnost o čemkoliv rozhodovat, pouze poslouchá nařízení vedoucích členů*“ (Simona, č. 3). Uvedené může mít za následek rozvoj stresu, úzkostných stavů, únavy, deprese nebo ztráty sebedůvěry. Bývalí členové náboženských skupin mohou mít narušené mezilidské vztahy, které se musí naučit znovu navazovat, často se cítí osamělí, smutní, cítí vinu nebo strach. Jedinec, který opustí náboženskou skupinu, má nezdárka kdy problémy se znovuzapojením do obyčejného společenského života. Problémy vznikají i v jeho nejužší rodině. „*Vlastní děti se ode mne odvracejí, nedůvěřují mi a říkají, že jsem zatracená*“ (Alena, č. 1). Kromě dopadů psychických může mít náboženská skupina dopad i na fyzickou stránku jedince (neplacená práce) a zohlednit je nezbytné i stránku finanční (poskytování příspěvků). Viz např.: „*... spousta času odpracovaných bez platu*“ (Alena, č. 1) a „*mé dobrovolné příspěvky činily*

¹³⁴ MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. *Výchova ke zdraví*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2015, Pedagogika (Grada). s. 123.

¹³⁵ LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženství a sekty. Psychiatrie pro Praxi*, Olomouc: SOLEN, 2010, roč. 11, č. 2, s. 85 -86.

i desítky tisíc měsíčně (Veronika, č. 2). Předmětná zjištění korespondují s údaji uvedenými v odborné literatuře – např. Hubinková uvádí: „*Představitelé sekt a náboženských kultů a dalších podobných skupin často ve svých vystoupeních hlásají tolerantnost vůči jiným názorům, proklamují svobodu vyznání, ale pokud dojde k názorové konfrontaci, tak se o toleranci nedá hovořit, neboť uznávají pouze svou pravdu*“.¹³⁶ Lužný v souvislosti s náboženskými skupinami upozorňuje na možnost rozvoje deviantního chování (extremismus, intolerance, kriminalita), které je pravým opakem hodnot, které navenek propagují. Dle autora hlavní nebezpečí tohoto jednání spočívá v jeho náboženské legitimizaci, kterou lze označit za nejsilnější způsob legitimizace vůbec (odkaz na Boží vůli, boj Dobra a Zla, řád světa atd.). Tento negativní aspekt související s působením v náboženské skupině se nicméně v odpovědích respondentů neprojevil. Další negativa jmenovaná autorem však respondenty zmíněna byla: „*Nové náboženské skupiny mají větší tendenci k izolacionizmu, satanizaci okolní společnosti (včetně jiných náboženství), fundamentalizmu, vytváření extrémně silných vazeb (závislosti) jedince na skupinu a ke ztrátě kritického myšlení členů. Jedním z nejčastějších (a nejmírnějších) dopadů těchto faktorů bývá rozpad rodiny v důsledku konverze nebo velké náboženské „horlivosti“ jednoho z partnerů*“.¹³⁷ V souvislosti s dopady na fyzickou a finanční stránku jedince Hubinková uvádí, že členové náboženských skupin jsou často využíváni jako bezplatné pracovní síly na budování majetku a ekonomické síly náboženské skupiny, což rovněž koresponduje s výsledky praktické části práce.¹³⁸ Dle Chmelíka často náboženské skupiny cílí na movitější občany. „*V těchto případech je motivem jednání sekt a zejména jejich vůdce touha po zisku, protože při vstupu občana do náboženské skupiny pod vlivem psychického působení odevzdá do rukou vůdce náboženské skupiny všechnen svůj majetek, se kterým je dále oprávněn nakládat výhradně vůdce*“.¹³⁹

¹³⁶ HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3., aktualiz., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2008, Psyché (Grada). s. 234.

¹³⁷ LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženství a sekty. Psychiatrie pro Praxi*, Olomouc: SOLEN, 2010, roč. 11, č. 2, s. 85-86.

¹³⁸ HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3., aktualiz., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2008, Psyché (Grada). s. 234.

¹³⁹ CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde Praha, 2001, s. 45.

Z výsledků praktické části vyplynulo, že členy náboženské skupiny Svědkové Jehovovi se může stát prakticky kdokoliv. Jako hlavní motivy pro vstup byly identifikovány hledání smyslu života, hledání autority a řádu a problémy v rodině. Demografické faktory, tzn., zda se jedná o muže či ženy, lidi mladé či staré, ekonomicky činné či neaktivní, vysokoškolsky vzdělané či absolventy nižších stupňů vzdělávací soustavy se v tomto ohledu neukazují být rozhodující, z čehož lze vyvodit doporučení pro praxi, že prevence by se neměla týkat jen jedinců označovaných jako ohrožení ale celé populace. Dále považuji za nutné upozornit na to, že náboženské skupiny automaticky nepředstavují riziko – skutečné dopady jejich působení se odvíjejí od osobnosti konkrétního jedince. Zatímco někdo může být členstvím ve skupině těžce poznamenán, jiný si může odnést zajímavou zkušenost pro další život.

Závěr

Teoretická část práce se obecně zabývá novými náboženskými skupinami působícími na území České republiky. Je zaměřena na vznik a vývoj nových náboženských skupin, jejich dělení, činnost a fungování. Zabývá se také motivací vstupu lidí do sekt nebo se věnuje otázce, zda-li a jakým způsobem jsou sekty pro jedince nebezpečné.

Praktická část práce poté navazuje na část teoretickou. Jejím cílem je prozkoumat zkušenost respondentů se životem v náboženské skupině. Pozornost je zaměřena na důvody, které byly hlavním motivem jejich vstupu do náboženské skupiny, pozitiva/negativa, která si s působením v náboženské skupině spojují.

Z výsledků praktické části lze vyvodit, že členem náboženské skupiny se může stát prakticky kdokoliv. Jako hlavní motivy pro vstup byly identifikovány hledání smyslu života, hledání autority a řádu a problémy v rodině. Demografické faktory, se v tomto ohledu neukazují být rozhodující, z čehož lze vyvodit doporučení pro praxi, že prevence by se neměla týkat pouze jedinců označovaných jako ohrožená skupina, ale celé populace.

Závěry práce mohou přispět k lepšímu pochopení situací a problémů, které člověka přinutí vyhledat útočiště v náboženské skupině a poukázat na skutečnost, že se životem v ní nejsou spjata jen pozitiva, ale i řada negativ, které nemusejí být na první pohled zřejmá.

Resumé

Tématem bakalářské práce byla současná společnost, náboženské sekty a skupiny. Teoretická část se zaměřila na základní rysy sekt. Byly vysvětleny pojmy, které souvisejí s tématem práce, poté byla zhodnocena náboženská situace v České republice. Teoretická část se také zabývala, jakým způsobem jsou sekty organizovány, jak fungují, jak sekty působí na své členy a jestli jsou sekty nebezpečné.

Praktická část práce vycházela z rozhovorů, které byly provedeny s bývalými členy náboženské skupiny. Z jednotlivých rozhovorů bylo možné poté zjistit motivaci lidí ke vstupu do náboženských skupin, dále pozitiva a negativa na životě v náboženské skupině a současné postoje a názory na sekty obecně.

Summary

The theme of the bachelor thesis was a contemporary society, religious groups and sects. The theoretical part is focused on the basic features of sects. Explained the concepts related to the theme of the work was then reviewed the religious situation in the Czech Republic. The theoretical part also dealt with how the sects are organized, how they work, how the sect operates its members, whether they are dangerous sect.

Practical part was based on interviews that were conducted with former members of religious groups. From individual interviews, it was possible then to determine the motivation of people to enter into religious groups, as well as the positives and negatives about living in a religious group and the current attitudes and beliefs about sects in general.

Seznam použité literatury a zdrojů

1. ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Přehled religionistiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 237 s. ISBN 978-80-7367-384-0.
2. ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Na nových stezkách ducha: přehled a analýza současné religiozity*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2010. 261 s., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-7429-060-2.
3. ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Malý přehled náboženství*. Tišnov: Sursum, 1992. 81 s.
4. ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Náboženství v dialogu: kritické studie na pomezí religionistiky a teologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 205 s. Studium. ISBN 80-7178-168-1.
5. ČORNEJ, Petr. *Dějiny českých zemí*. 5. vyd. Praha: Fragment, 2013. 127 s. ISBN 978-80-253-1980-2.
6. NODL, Martin, ed. et al. *Zbožnost středověku*. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 2007. 240 s. Colloquia mediaevalia Pragensia; 6. ISBN 978-80-7007-260-8.
7. ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. V*. Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2008. 414 s. ISBN 978-80-7266-301-9.
8. PEHR, Michal a ŠEBEK, Jaroslav. *Československo a Svatý stolec: od nepřátelství ke spolupráci (1918-1928). I., Úvodní studie*. Vyd. 1. Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, 2012. 229 s. ISBN 978-80-86495-73-6.
9. KOUCKÁ, Ivana, ed. a PAPAJÍK, David. *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 - 1938: [sborník z konference "Postavení římskokatolické církve a politický katolicismus v nástupnických státech v letech 1918-1938" konané v Olomouci 10.-11.12.1996*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 246 s. ISBN 80-244-0372-2.
10. MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století?: k zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 386 stran. Monografie. ISBN 978-80-244-4830-5.

11. PETRÁČEK, Tomáš. *Sekularizace a katolicismus v českých zemích: specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2013. 132 s. ISBN 978-80-87853-05-4.
12. PROFANT, Vít, ŠTAMPACH, Ivan O.: *Co je a co není sekta. Dingir. Časopis o současné náboženské scéně*. Prosinec 2000, čís. 4, s. 5-6. ISSN 1212-1371.
13. KAVKA, František. *Bílá hora a české dějiny*. Praha: Garamond, 2003. 325 s. Prameny k moderní české historiografii; sv. 2. Historica. ISBN 80-86379-52-3.
14. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*. Praha: Zvon, 1991. 281 s. ISBN 80-7113-003-6.
15. PARTRIDGE, Christopher H., ed. a VOJTÍŠEK, Zdeněk, ed. *Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spiritualita*. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2006. 446 s. ISBN 80-242-1605-1.
16. Obyvatelstvo podle náboženské víry. *Czso.cz*. [online] [cit. 2016-02-26]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/29508960/1702201402.pdf/35de35a0-fb2d-4921-9416-7d01fb0c8e05?version=1.0>
17. Základní charakteristika vybraných církví. *Czso.cz*. [online] [cit. 2016-02-26]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014a04.pdf/5c2d880d-2f08-489c-9a8f-ee68b0e3d750?version=1.0>
18. Změny struktury obyvatel podle náboženské víry v letech 1991, 2001 a 2011. *Czso.cz*. [online] [cit. 2016-02-26]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014a01.pdf/1dc65aec-0fb6-4513-ab65-d3beb0141b35?version=1.0>
19. ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Sekty a nová náboženská hnutí: Naděje a rizika*. 2. vyd. Praha: Oliva, 1995. 15 s. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-85942-01-1.
20. VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005. 233 s. Pontes pragenses; sv. 39. ISBN 80-86263-69-X.

21. LUŽNÝ, Dušan. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 183 s. Religionistika; sv. 6. ISBN 80-210-2224-8.
22. ENROTH, Ronald aj. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1994. 186 s. ISBN 80-85495-29-5.
23. VÁCLAVÍK, David. *Religionistická typologie a taxonomie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 103 s. ISBN 978-80-210-7099-8.
24. HORA, Ladislav. *Problematika tzv. alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 228 s. ISBN 80-7184-106-4.
25. WIEBUS, Hans-Otto. *Sekty a lovci duší: lexikon náboženských sekt a ezoteriky*. Vyd. 1. Plzeň: Nava, 2006. 295 s. ISBN 80-7211-224-4.
26. HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Vyd. 1. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994. viii, 286 s. ISBN 80-85880-03-2.
27. PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 173 s. Linka důvěry. ISBN 80-7106-233-2.
28. BARRETT, David V. *Sekty, kulty & alternativní náboženství*. Vyd. 1. Praha: Ivo Železný, 1998. 411 s., il. příl. ISBN 80-240-0066-0.
29. BLAŽEK, Roman, POKORNÝ, Vratislav a TELCOVÁ, Jana. *Nebezpečí sekt*. 1. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. 239 s. ISBN 80-86568-07-5.
30. Svobodová, Ivana: *Kauza Kuřim: stopy vedou dál k šéfovi sekty Škrlovi*. Tyden.cz. [online] [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/kauza-kurim/kauza-kurim-stopy-vedou-dal-k-sefovi-sekty-skrlovi_61752.html
31. Kol. autorů: *Role policie v boji proti rasismu a xenofobii*. Praha, Ministerstvo vnitra, 2000, 299 s.
32. VOJTÍŠEK, Z.: *Sekty a extrémní náboženské skupiny – situace u nás*. In: *Konference prevence kriminality*. Krnov 2003, 56 s.
33. LUŽNÝ, Dušan a kol. *Nová náboženství a sekty*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 1999. 32 s.

34. NOVOTNÝ, Tomáš. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. 3. vyd. Praha: Oliva, 1995. 47 s. Přednášky, studie a texty Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů. ISBN 80-85942-00-3.
35. OPATRŇÝ, Aleš.: *Sekty jako pastorační problém i úkol*. [online].[cit.2016-03-01]. Dostupné z http://www.knihovna.net/KNIHA/0063_t.htm.
36. ABGRALL, Jean Marie. *Mechanismus sekt*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000. 253 s. ISBN 80-7184-774-7.
37. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.
38. Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. *Mkrc.cz*. [online] [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://www.mkrc.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/pravni-predpisy/zakon-c--3-2002-sb---o-cirkvich-a-nabozenskych-spolecnostech-171526/>
39. VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007. 210 s. Beletrie. ISBN 978-80-86851-64-8
40. BLEY, S. *Malý slovník sekt: sekty a nová náboženská hnutí v kontextu tradičních církví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. 143 s. ISBN 80-7192-246-3.
41. ENGELHART, Vojtěch. *Kdo jsou Svědci Jehovovi?*. Řím: Křesťanská akademie, 1979. 67 s.
42. NOVOTNÝ, Tomáš. *Mormoni a Děti Boží*. Olomouc: Votobia, 1998. 168 s. Sekty/náboženství; 1. ISBN 80-7220-039-9.
43. BÜCHNER, Barbara. *Co máme vědět o sektách*. 1. vyd. Praha: Amulet, 1999. 127 s. Alfabet. ISBN 80-86299-02-3
44. MOYANO, Antonio Luis. *Sekty - skrytá hrozba současnosti*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2011. 165 s. ISBN 978-80-7362-882-6.
45. LUŽNÝ, Dušan. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 183 s. Religionistika; sv. 6. ISBN 80-210-2224-8.
46. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

47. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
48. PETRUSEK, Miloslav. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. 204 s. ISBN 80-7066-799-0.
49. HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum v pedagogice. *Web.ftvs.cuni.cz* [online]. 27. 7. 2006 [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/kvalvyzkpedhendl.pdf>.
50. MERTEN, Klaus. *Inhaltsanalyse: Einführung in Theorie, Methode und Praxis*. 2., verb. Aufl. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1995. 175 s. ISBN 9783531114422.
51. BRAUN, Virginia and CLARKE, Victoria. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101. ISSN 1478-0887. Dostupné z: http://eprints.uwe.ac.uk/11735/2/thematic_analysis_revised.
52. MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. *Výchova ke zdraví*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2015, 312 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5351-5.
53. LUŽNÝ, Dušan. Nová náboženství a sekty. *Psychiatrie pro Praxi*, Olomouc: SOLEN, 2010, roč. 11, č. 2, s. 85 -86. ISSN 1213 -0508.
54. LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 181 s. Religionistika; sv. 3. ISBN 80-210-1645-0.
55. HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3., aktualiz., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2008, 277 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1593-3.
56. CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde Praha, 2001, 172 s. ISBN 8072012657.